

HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 / (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume: 14, Issue: 2, May 2022

www.historystudies.net

CALIGULA VE DÖNEMİNE FARKLI BİR BAKIŞ AÇISI

A Different Perspective on Caligula and His Period

Yüksek Lisans Öğrencisi Ebru Durmaz Akyüz

(Sorumlu yazar / corresponding author)

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

durmazakyuzebru@gmail.com

Prof. Dr. Hüseyin Üreten

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

hureten@adu.edu.tr

Makale Türü-*Article Type* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 07.03.2022
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 15.05.2022
DOI Number : 10.9737/hist.2021.1085

Atf – Citation:

Ebru Durmaz Akyüz, Hüseyin Üreten, “Caligula ve Dönemine Farklı Bir Bakış Açısı”, *History Studies*, 14/2, Mayıs 2022, s. 375-396

CALIGULA VE DÖNEMİNE FARKLI BİR BAKIŞ AÇISI

A Different Perspective on Caligula and His Period

Yüksek Lisans Öğrencisi Ebru Durmaz Akyüz

Prof. Dr. Hüseyin Üreten

Öz

Roma İmparatorluğu'nun üçüncü imparatoru olarak bilinen Iulius-Claudius Hanedanlığı'na mensup Gaius Iulius Caesar Germanicus, bilinen adı ile "Caligula" İS 31 Ağustos 12 yılında dünyaya gelmiş, çocukluğu babası Germanicus'un askeri kamplarında geçmiştir. İS 37 yılında Tiberius'tan sonra Roma'nın üçüncü İmparatoru olmuştur. Tiberius'un baskıcı yönetiminden sonra başa geçen Caligula, imparatorluğunun ilk aylarında herkes tarafından sevilmiş ve mutlulukla karşılanmıştır. Daha sonra iktidarının altıncı ya da sekizinci ayında geçirmiş olduğu söylenen bir hastalık sonrasında, kişilik değişimi görülmüş ve artık tarihte "deli", "acmasız", "çilgin", "canavar" olarak anılan birisi haline gelmiştir.

Antikçağ yazarları kaynak alınarak yapılan literatür taraması sonucu Caligula'ya epilepsi, kurşun zehirlenmesi, anksiyete bozukluğu, nörosifiliz, narsisistik, histriyonik, antisosyal kişilik bozukluğu gibi hastalıklar atfedilmiştir. İmparatorun hayatında birtakım olaylar, hastalıklar yaşadığı ve neticesinde yaşantısını, yönetimini etkilediği veya öyle algılanmasının istendiği gerçeği bu makalede ele alınmış olup, Caligula'nın yaşamış olduğu olaylara bağlı olarak fiziksel, ruhsal analizi ve dönemin tarihçilerinin yazdığı tarihin durum değerlendirmesini içerir.

Bu çalışma, neredeyse tamamı Caligula'nın kötü davranışlarına odaklanmış Antikçağ yazarları, onlara tamamen karşı görüşler ve geçirmiş olabileceği olası hastalıklar olarak üç farklı bölüm halinde ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Roma, Roma imparatorları, Iulius-Claudius'lar, Caligula

Abstract

Gaius Iulius Caesar Germanicus, a member of the Julius-Claudius Dynasty, known as the third emperor of the Roman Empire, known as "Caligula", was born on August 31, 12 AD, and spent his childhood in the military camps of his father Germanicus. He became the third Emperor of Rome after Tiberius in 37 AD. Caligula, who came to power after the oppressive rule of Tiberius, was loved and happily welcomed by everyone at the beginning of his empire. Later, after an illness he was said to have suffered in the sixth or eighth months of his rule, his personality changed and he became a person known as "crazy", "brutal", "crazy", "monster" in history.

As a result of the literature review based on ancient authors, diseases such as epilepsy, lead poisoning, anxiety disorder, neurosyphilis, narcissism, histrionic, antisocial personality disorder were attributed to Caligula. The fact that the emperor experienced some events and illnesses in his life and as a result of this, affected his life and his administration, or was wanted to be perceived as such, is discussed in this article, and it includes the physical and spiritual analysis of Caligula depending on the events he experienced and the situation evaluation of the history written by the historians of the period.

This study is discussed in three different parts as Ancient writers, almost all of whom focused on Caligula's bad behavior, views completely against them, and possible diseases that he may have had.

Keywords: Rome, Roman Emperors, Julius-Claudius, Caligula.

Giriş

Caligula, İS 31 Ağustos 12 yılında Germanicus ile Büyük (Yaşlı) Agrippina'nın üçüncü çocukları olarak dünyaya gelmiş. Caligula babasının askeri kamplarında henüz üç yaşındayken *caligae*¹ denen çizmeleri ayağına giydiğinden kendisine “*Caligula*” (küçük çizme-çizmecik) lâkabı verilmişti.² *Legioner*lerin maskotu olmuştu. Ancak o, bu ismi hiçbir zaman sevmemiş ve her zaman resmi adı olan Gaius Caesar'ı kullanmıştır. Beş yaşına geldiğinde babasının askeri kampında çıkan bir ayaklanma sırasında askerler tarafından esir alınmış ve daha sonra isyanın bastırılması ile birlikte serbest kalmıştı. İS 10 Ekim 19 yılında babası Germanicus, Antiocheia (Bugünkü Antakya)'da hastalanıp ölünce, annesi Agrippina (Yaşlı) ile birlikte iki kız kardeşiyle Italia'ya geri dönerler. Annesi ve iki büyük kardeşi Nero ve Drusus, İmparator Tiberius tarafından hapse atılınca, İS 27 yılının sonlarına doğru Caligula büyük büyük anneannesi Livia'nın evine taşınır. Livia, İS 29 yılının başlarında ölür ve Caligula, babaannesi Antonia'nın evine taşınır. İS 31 yılının sonlarına doğru büyük kardeşi Nero hapiste ölür. Tiberius, Caligula'yı Capriae Adası'na yanında yaşaması için çağırır. İS 33 yılında Caligula *quaestor* olur ve Iunia Claudilla ile evlenir, ama karısı doğum sırasında hayatını kaybeder. Aynı yıl hapis hayatı yaşayan annesi ve büyük kardeşi Drusus ölürler. İmparator Tiberius, İS 35 yılında Caligula ile Tiberius Gemellus'u ortak vâris olarak tayin eder. Caligula, *Praetorian Muhafızları*³ komutanı Macro'nun karısı Ennia Naevia'yla imparator olduğunda, onunla evleneceği vaadi ile ilişki yaşar. Bundan dolayı, bu ilişkiden çıkar sağlamayı düşünen Macro ile beraber, Tiberius'u zehirledikleri düşünülmüştür. Tiberius, İS 16 Mart 37 yılında, 78 yaşında, Misenum'daki villasında ölmüştür. Tiberius'un ölümü, ortak varisi Gemellus'tan yaşça büyük olmasından dolayı, tahta en yakın adayın Caligula olduğunu gösteriyordu. Caligula, İS 37 yılının Mart ayında, *Senatus* tarafından *princeps*⁴ ilân edildi. Caligula'nın ilk işi, annesi ve kardeşinin küllerini Roma'ya getirip, Augustus Mausoleumu'na koydurmak oldu. Aynı yıl ölen büyükannesi Antonia'ya onursal unvanlar verdi. Ardından Ennia ve çocuklarını öldürttü,⁵ Macro'ya ise kendini öldürme şerefini verdi. İmparatorluğunun altıncı ya da sekizinci⁶ ayında (*21 Eylül'den sonra?*) Caligula ağır bir hastalık geçirdi.⁷ İyileştikten sonra farklı bir karaktere bürünmüştü. Bu dönemi Suetonius, “*Buraya kadar hemen hemen imparator Caligula hakkında konuştum, bundan sonra anlatacaklarım ise bir canavar hakkındadır.*”⁸ diye tanımlar. İyileştiğinde Gemellus'un tahtı ele geçireceği endişesiyle, onu intihara zorlar.⁹ Ensest ilişki yaşadığı söylenen kız kardeşi Drusilla, Caligula'nın hastalığı sırasında ya da iyileşmesinden kısa bir süre sonra ölmüştür.¹⁰ Drusilla'ya yas dönemindeyken Roma'nın ikinci imparatoriçesi, sarhoş bir parti şakası¹¹ neticesinde Livia Orestilla olur. Orestilla, Calpurnius Piso

¹ *Caligae* (Lat. tekil hali *caliga*): Romalı askerler tarafından giyilen, deriden yapılmış, yuvarlak başlı, kısa demir çivili askeri sandaletlerdir. Asker ayakkabılarının altında yer alan bu çiviler, eğimli araziye tırmanan askerlerin ayaklarının kaymamasını sağlamaktaydı. Ceyhan Berkol, “Helen, Roma ve Bizans Ayakkabılarının Moda Tarihi Üzerindeki Etkileri”, *Lectio Socialis*, C. 3, S. 2, July 2019, s. 94; Ulfet Yıldırım, *Antik Dönemde Kadın ve Süslenme*, (Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2009, s. 206; *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, Ed. M. C. Howatson, Çev: Faruk Ersöz, Kitap Yayınevi, İstanbul 2013, s. 165, 345.

² Anthony Barrett, *Livia: First Lady of Imperial Rome*, Yale University Press, New Haven 2002, s. 76; Suet. *Cal. IX*.

³ *Praetorian Muhafızları: Praetoriani*; Roma İmparatorlarının ve ailesinin güvenliğini sağlayan özel birlikler. *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 776-777.

⁴ *Princeps*: “önder”, “birinci kişi”. Oğuz Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları, 13. Baskı, İstanbul 2019, s. 326; *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 778.

⁵ Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 10-6*; Phi. *In legatio. VIII. 61*.

⁶ Phi. *In legatio, XL. 2-14*.

⁷ Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 8.1*.

⁸ “*Hactenus quasi de principe, reliqua ut de monstro narranda sunt.*” Suet. *Cal. XXII*.

⁹ Cas. Dio, *Rom. His. XIX. 8*; Phi. *In legatio, V. 30-31*.

¹⁰ Anthony. A. Barrett, *Caligula; The Corruption Of Power*, Roudledge Taylor & Francis Group, 8. Baskı, London New York 2001, s. 85; Aloys Winterling, *Caligula A Biography*, University Of California Press Berkeley Los Angeles London 2011, s. 64; Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 11.1*; Suet. *Cal. XXIV*.

¹¹ Susan Wood, “*Diva Drusilla Panthea and the Sisters of Caligula*”, *American Journal of Archaeology*, C. 99, S. 3, July 1995, s. 459.

ile evlenecekken Caligula, onu düğününde görüp beğenir ve kendisi ile evlenmesini ister. Evlendikten birkaç gün sonra da boşar. Bir sonraki eşi Lollia Paulina olur. Onu da kendisine çocuk vermediği için¹² boşar. Arkasından kendisi kadar çılgın olan ve doğurganlığından emin olduğu bir kadın keşfetmiştir: Milonia Caesonia. Ondan kızları Livia Drusilla dünyaya gelir.¹³

Caligula İS 39'da Napoli Körfezi'nde, Baiae'den Puteoli'ye gemilerin yan yana dizilmesiyle oluşturulan bir köprü inşa ettirdi ve bir at arabası üzerinde bir uçtan öteki uca hızla geçti. Bu köprü inşası ve gösterişli eğlenceler sonucunda, kısa sürede Tiberius'un hazinede bıraktığı büyük miktarda paradan eser kalmamış, hepsini israf etmişti. Germania ve Gallia'ya sefer yapıp, Britannia'yı istila etmek istedi, fakat savaş olmadı. Bütün bunlar karşısında Caligula'ya karşı olanlar, imparatoru yok etmek için zaman kolluyordu. *Praetor Praefectus*¹⁴'u Cassius Chaerea ve bir grup, imparatora suikast düzenledi. Bir festival sırasında, Palatinus Tepesi'ndeki sarayının koridorundan geçerken saldırıya uğrayarak katledildi. Öldürüldüğü gün, İS 24 Ocak 41'di. Öğleyin saat bire doğru geliyordu. Arkasından, saraydan kaçacak fırsatı bulamayan karısı Caesonia ve küçük kızları Drusilla, suikastçılar tarafından feci şekilde öldürüldüler.¹⁵

Caligula denince akla, kız kardeşi Drusilla ile yaşadığı ensest ilişkisi,¹⁶ Baiae Körfezi'nde teknelerden yaptırmış olduğu köprü,¹⁷ Germania Seferi sırasında toplattığı deniz kabukları¹⁸ ve çok sevdiği atı Incitatus'u *consul* yapacağı¹⁹ gibi davranışları gelir. Peki, bu davranışlar Antikçağ yazarlarının bize anlattığı şekilde mi algılanmalıdır?

Farklı açıdan baktığımızda kardeşi ile yaşadığı söylenen ensest ilişkisi, art arda kaybettiği yakınlarından sonra, hayatta kalan kardeşlerin birbirine olan bağlılıkları yanlış algılanmış ya da öyle gösterilmek istenmiş olabilir²⁰ miydi? İmkânsız olarak görülen ve alay konusu edilen Baiae Köprüsü'nü yaptırmaması, aslında bu sözlerin boşa çıkarıldığı olağanüstü bir durumdu.²¹ Buradaki amaç Dareios ve Kserkses'i geçmek, ün kazanmak ve Germania ile Britannia'ya gözdağı²² vermek miydi? Antikçağ yazarları Caligula'nın Germania Seferi sırasında savaş olmadığı ve yanında ganimetler olmadan dönmektense "*Capitolium'a ve Palatium'a borçlu olduğumuz Okyanus ganimetleri*"²³ olarak, deniz kabukları toplatma emri verdiği²⁴ yönündedir. Winterling'e göre, Caligula'nın verdiği deniz kabuklarını toplama emri ancak savaşmayı reddeden, Mansı' geçmekten korktukları için isyankâr birliklerin korkaklığıyla alay ettiği ve elde edecekleri tek ganimetin bu topladıkları deniz kabukları olacağı şeklinde yorumlanmıştır.²⁵ Atı Incitatus'u *consul* yapacağı konusunda ise Woods, sözlerin yanlış yorumlama olarak ele alındığını, şakalar veya alaycı ifadelerin doğasını belirlemede sorun olduğunu belirtir. Caligula'nın bu sözlerinin, *consuller*in nitelikleri hakkında alaycı bir yorum olduğunu ileri sürer. Öyle ki o kadar çok

¹² Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 23.7.*

¹³ Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 28.7.*

¹⁴ *Praetor Praefectus: Praefectus praetorio*, ordunun başı ve imparatorun başyardımcısı, muhafız alayı komutanı. Gökçe H. Türkoğlu, "Roma Cumhuriyet ve İlk İmparatorluk Dönemlerinin İdari Yapısı", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. 11, S. 2, 2009, s. 282; *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 775.

¹⁵ Oğuz Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2008, s. 232-235.

¹⁶ Suet. *Cal. XXIV.*

¹⁷ Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 17*; Suet. *Cal. XIX.*

¹⁸ Suet. *Cal. XLVI*; Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 25.3.*

¹⁹ Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 14.7*; Suet. *Cal. LV.*

²⁰ Susan Wood, *agm.*, s. 458.

²¹ Charles Freeman, *Mısır, Yunan ve Roma, Antik Akdeniz Uygarlıkları*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2003, s. 469.

²² Suet. *Cal. XIX.*

²³ "...*spolia Oceani "vocans" Capitolio Palatioque debita, ...*" Suet. *Cal. XLVI.*

²⁴ Suet. *Cal. XLVI*; Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 25.3.*

²⁵ Aloys Winterling, *Caligula A Biography*, University Of California Press Berkeley Los Angeles London 2011, s.88; Anthony. A. Barrett, *Caligula; The Corruption Of Power*, Roudledge Taylor & Francis Group, 8. Baskı, British Library, London New York 2001, s. 135; Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 25.*

“ahmak” *consullüğe* ulaşmıştı ki, bu göreve soylu at Incitatus'u da atamayı düşünmesi ince bir alay içeriyordu.²⁶

İmparatorluğu üç yıl on ay sekiz gün süren Caligula, öldüğünde 29 yaşındaydı. Bu kadar kısa süren hayatı ve saltanatı birkaç kelimeye sığacak kadar açık ve net miydi? Peki, Tiberius'un ölümüyle halk tarafından büyük sevgi gösterileriyle karşılanıp başa geçen Caligula, ne olmuştu da birdenbire değişmişti. Değişiminde, geçirmiş olduğu söylenen hastalığının etkisi olmuş muydu?

Geçmişten günümüze, farklı kollarda birçok bilim insanının yapmış olduğu çalışmalar neticesinde Caligula'ya birçok hastalık isnat edilmiş olup, bu hastalıklara aşağıda değinilmiştir.

Caligula'nın Geçirmiş Olabileceği Olası Hastalıklar***

Antikçağ kaynaklarında Caligula, “zalim”, “dengesiz” ve hatta “çılgın” biri olarak tasvir edilir. Birçok çalışma, kişiliğine odaklanmış²⁷ olup Caligula'nın hayatı, yaşam şekli, hal ve hareketleri literatür taraması sonucu birçok olası hastalıklardan söz edilmektedir. Ensefalit, alkolizm, nörosifiliz, kurşun zehirlenmesi, hipertroidizm, insomnia, epilepsi, anksiyete bozukluğu, antisosyal kişilik bozukluğu ve histriyonik gibi hastalıklara dair hipotezler, değişik araştırmacılar tarafından öne sürülmüştür.²⁸

Bu olası hastalıklardan ensefalit, beyin dokusu iltihabı olup, baş ağrısı, bulantı-kusma, yüksek ateş, nörolojik bulgular, davranış değişikliği, epileptik (sara) nöbetler ve giderek artan uyanıklık kusuru ile seyreder. Değişik nedenleri olabileceği gibi, en sık görülen neden virüs etkenlidir.²⁹ Caligula için öne sürülen ensefalit hastalığı yeterli tedaviye rağmen yüksek ölüm oranına sahip olup, ciddi nörolojik kalıcı hasarlara yol açabilmektedir. Bu nedenle Caligula'nın hayatında böyle bir bilgiye rastlanılmamaktadır.³⁰

Alkolizm açısından değerlendirildiğinde, Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization [WHO]) alkol bağımlısını,

*"uzun süre ve alışılmışın dışında alkol alan, alkole bağlı ruhsal, bedensel-toplumsal sağlığı bozulan, buna karşın durumunu değerlendiremeyen; değerlendirse bile alkol alma isteğini durduramayan, sağaltıma (tedaviye) gereksinimi olan bir kişi"*³¹

olarak tanımlar. Alkolün gerek fazla alımında gerekse yoksunluğunda; psikozla beraber seyreden bozukluk, depresyon, kaygı bozukluğu, uyku bozukluğu, cinsel işlev bozuklukları görülebilmektedir.³² Caligula, belirtilen hastalığın teşhisi için, uygun davranışlar gösterse de Antikçağ yazarlarından Suetonius, Tiberius'un şaraba olan aşırı düşkünlüğü³³ hakkında bilgi

²⁶ David Woods, “Caligula, Incitatus, And The Consulship”, *The Classical Quarterly*, C. 64, S. 2, 2014, s. 272-277.

*** Beyin Cerrahisi Opr. Dr. Orhan Akyüz, Psikiyatrist Dr. Haluk Hidroğlu, Psikiyatrist Dr. Volkan Balcı, Kardiyolog Doç. Dr. Ahmet Karakurt'un görüşleri alınmıştır.

²⁷ Alexandre Baratta- Olivier Helleguen, “Quelle Pathologie Psychiatrique l'empereur Romain Caligula?”, *L'Information Psychiatrique*, S. 85, 2009, s. 83-92.

²⁸ Jesús David Charry-Sánchez- Alberto Velez Van Meerbeke- Leonardo Palacios-Sánchez, Caligula: A Neuropsychiatric Explanation Of His Madness, *Historical Note, Arquivos De Neuro-Psiquiatria* C. 79, S. 04, June 2021, s. 343-345.

²⁹ Betül Baykan- A. Emre Öge, *Nöroloji*, Nobel Tıp Kitapevleri, 2. Baskı, İstanbul 2015, s. 403-404.

³⁰ Jesús David Charry-Sánchez- Alberto Velez Van Meerbeke- Leonardo Palacios-Sánchez, Caligula: A Neuropsychiatric Explanation Of His Madness, *Historical Note, Arquivos De Neuro-Psiquiatria* C. 79, S. 04, June 2021, s. 343-345.

³¹ Eduardo Meza- Henry R. Kranzler, “Closing The Gap Between Alcoholism” Research And Practise: The Case For Pharmacotherapy, *Psychiatric Services*, C. 47, S. 9, 1996, s. 917-920.

³² *Amerikan Psikiyatri Birliği, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı*, 5. Baskı, (DSM-5) Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı'ndan, Çev: Ertuğrul Köroğlu, Hekimler Yayın Birliği, Ankara 2014, s. 233.

³³ Suet. *Tiber. XLII*.

verirken, Caligula hakkında böyle bir söylemde bulunmamıştır. Bundan dolayı bu hastalık da Caligula'ya uzak görülmüştür.

Sifiliz (Frengi), bakterilerin³⁴ neden olduğu, cinsel yolla veya anneden çocuğa hamilelik sırasında bulaşan bir hastalıktır. Erken dönemde merkezi sinir sistemi tutulumu ile birlikte, daha çok geç dönemde nörolojik tutulum görülür.³⁵ Nörosifiliz; sifilizin üçüncü evresinde³⁶ beyin ve omurilik enfeksiyonunun 1-30 yıl arasında görüldüğü³⁷ dönemdir. Nörosifiliz ilerleyen dönemlerde depresyon, kişilik değişiklikleri, deliryum³⁸, demans³⁹ ve nöbet olmak üzere tüm psikiyatrik bozuklukları taklit edebilir. Tedavi edilmezse, 3-5 yıl içinde ölüm gerçekleşir.⁴⁰ Sifilizin üçüncü evresinde, psikiyatrik bozukluklarla birlikte demansla seyreden bir klinik tablo sergiler. Bazı yazarlar Caligula'nın riskli cinsel davranışlar yaşadığı konusunu dile getirir.⁴¹ Buna bağlı olarak, bu hastalığın bulaşmış olabileceği konusu üzerinde dururlar. Yalnız tarihsel hiçbir kaynakta Caligula'da bir demans belirtisi olduğu belirtilmemiştir. Erken yaşta ölmesi nedeniyle, üçüncül sifiliz sırasında çılgın bir tablo geliştirmek için yeterli bir zamanı olmamıştır.

Kurşun zehirlenmesi⁴² açısından bakıldığında, kurşun çevresel kirliliğe ve sağlık sorunlarına yol açan, zehirli etkileri olan bir elementtir. Etkileri belirli bir düzeyden sonra görülmekte⁴³ olup, akut⁴⁴ kurşun zehirlenmesine bağlı kusma, hiperaktivite veya uyuşukluk, denge bozukluğu, davranış değişiklikleri, nöbetler ve koma⁴⁵ gibi bulgular gözlenmektedir. Eski çanak-çömlek, seramik kap gibi bazı mutfak eşyalarında kurşun bulunabilmekte olup, içinde bulunan asidik bir madde, *sırla*⁴⁶ birlikte etkileşime girerek kurşun salınımını artırabilmektedir.⁴⁷ Bu kaplarda yenen gıdalar ya da içilen sıvılarla beraber kurşun da vücuda alınmaktadır. Caligula'nın hayatı için böyle akut bir klinik tablonun olmadığı, erken yaşta ölümü nedeniyle kronik kurşun zehirlenmesi için de ona süre tanımamıştır.

³⁴ Treponema pallidum bakterileri sifilize neden olmaktadır. Nihat Alpay, “Nörosifiliz: Bir Vaka Bildirimi”, *Düşünen Adam Dergisi*, C. 20, S. 2, 2007, s. 113-118.

³⁵ Alpay, *agm.*, s. 113-118.

³⁶ Tersiyer sifiliz, sifilizin üçüncü evresine verilen isimdir. Isabel Polsky- Steven C. Samuels, “Neurosyphilis Screening Does Sometimes Reveal An Infectious Cause Of Dementia”, *Geriatrics*, C. 56, S. 3, 2001, s. 60-62.

³⁷ Polsky, *age*, s. 60-62.

³⁸ Deliryum: Geçici bilinç bozukluğu ile seyreden taşkınlık ve saçmalama hali. Övgün A. Ercan, *Sağlık Deyimleri Türkçe Karşılıklar Sözlüğü*, Doğu Kitabevi, İstanbul 2020, s. 116.

³⁹ Demans: Bunama. Ercan, *age*, s. 116.

⁴⁰ Nesrin Buket Tomruk- Nesrin Karamustafalıoğlu- Reşit Kükürt- Nihat Alpay, “Nörosifiliz: Bir Vaka Sunumu”, *Klinik Psikiyatrik Bülteni*, C. 8, S. 4, 1998, s. 235-240.

⁴¹ Suet. *Cal. XI*.

⁴² Antik Yunan ve Roma'da şarabın lezzetini arttırmak için “*sapa*” adında şurup eklenmekteydi. Bu sapa kurşun asetat sentezini destekleyen asitlenmiş şarabın kaynatıldığı kurşun kaplarda hazırlanmaktaydı. Birçok tarihçi yazar da kurşun şekerden bahseder. Gilfillan sadece aristokratlar ve imparatorlar tarafından şarabın içildiğinden bahseder. Bazı Roma imparatorlarının sorunlu davranışlarını kurşun zehirlenmesine bağlar. Antik Roma insan kemikleri analizinde aristokratların kemiklerinde diğerlerine göre daha fazla kurşun içerdiğini bulan Mackie ve arkadaşları tarafından desteklenir. Jesús David Charry-Sánchez- Alberto Velez Van Meerbeke- Leonardo Palacios-Sánchez, Caligula: A Neuropsychiatric Explanation Of His Madness, *Historical Note, Arquivos De Neuro-Psiquiatria* C. 79, S. 04, June 2021, s. 343-345.

⁴³ Tolgahan Seven- Büşra Can Begüm- Nur Darende- Sevda Ocağ, “Hava ve Toprakta Ağır Metal Kirliliği”, *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, C. 1, S. 2, 2018, s. 91-103.

⁴⁴ Akut: Hızlı ilerleyen, ilerlemiş. Övgün A. Ercan, *Sağlık Deyimleri Türkçe Karşılıklar Sözlüğü*, Doğu Kitabevi, İstanbul 2020, s. 52.

⁴⁵ Nikolas C. Papanikolaou- Eleftheria G. Hatzidaki- Stamatis Belivanis- George N. Tzanakakis- Aristidis M. Tsatsakis, “Lead toxicity update”, A brief review, *Medical Science Monitor*, C. 11, S. 10, 2005, s. 329-336.

⁴⁶ Sır: Seramik yüzeyi, dış etkenlerden koruyan şeffaf tabakadır. Millî Eğitim Bakanlığı, MEGEP, Seramik ve cam teknolojisi, *Sır Hazırlama*, Ankara 2007, s. 3.

⁴⁷ Paul B. Tchounwou- Clement G. Yedjou- Anita K. Patlola- Dwayne J. Sutton, “Heavy Metals Toxicity and the Environment”, *Molecular, Clinical and Environmental Toxicology*, C. 101, 2012, s. 133-164.

Hipertiroidizm ise tiroid hormonlarının aşırı salgılanması ile seyreden bir hastalıktır. Klinik bulgular kilo kaybı, sıcağa tahammülsüzlük, kas güçsüzlüğü, terleme, ishal, artmış refleksler, sinirlilik, titreme, egzofthalmus (göz küresinin öne doğru büyümesi), guatr ve hipertansiyon görülür.⁴⁸ Hipertiroidi birçok fonksiyon bozukluğunun yanında çeşitli psikiyatrik bulgulara da eşlik edebilir. Hipertiroidi kendisini; huzursuzluk, motor ve algısal hiperaktivite, duygusal değişiklik hali, uyku bozukluğu, konsantrasyon ve bellekte bozulma, anksiyete gibi belirtiler gösterebilir.⁴⁹ En sık nedeni olan Graves hastalığı, 1972’de Katz tarafından desteklenmiş bir tezdır.⁵⁰ İS 37’de Caligula’yı etkileyen, nedeni bilinmeyen bir hastalık, Graves hastalığının bir sonucu olabilir. Fakat Suetonius bize Caligula’nın fiziksel bir tanımını yapmış, gözlerinin çökmüş⁵¹ olduğu belirtilmekte olup, Graves hastalığında görülen egzofthalmin olmadığı görülüyor. Bu teşhis de Caligula’dan biraz uzak görünmektedir.

Insomnia (Uykusuzluk Hastalığı); uykuya dalmakta, uykuyu devam ettirmekte, sık uyanmalarla, yeniden uyumakta sorun yaşanması, uykuyu alamama ya da dinlenmiş hissedememe⁵² halidir. Uykusuzluk yaşayan insanlarda, psikiyatrik bozuklukların ortaya çıkma ve tekrarlama riski yüksektir.⁵³ Antisosyal kişilik bozukluğu olan bireylerin uyumakta güçlük yaşadıkları, uyku süre ve kalitesinin düşük, uyku düzeninin genel olarak bozuk olduğu bildirilmektedir.⁵⁴ Üç saatten fazla uyuyamayan⁵⁵ Caligula için, insomnia tek başına bir hastalık olarak gözlenmeyip, diğer rahatsızlıklarıyla beraber seyretmiş olabileceği yönündedir.⁵⁶

Epilepsi (Sara Hastalığı), beyindeki sinir hücrelerinin anormal elektrik sinyali ile karakterize, kronik⁵⁷ olarak tekrarlayan, ani başlayan, kısa süreli ve geçici nöbetlerle giden tablodur.⁵⁸ Epilepsiler içinde “Temporal Lob Epilepsileri” daha sık (% 30-35 oranında) görülmekte olup, yaşamın oldukça erken dönemlerinde görülse de, geç çocukluk ve erken erişkin dönemde daha sık görülür.⁵⁹ Epilepsi hastalarında psikiyatrik hastalıklar, genel topluma göre daha sık olup duygudurum bozuklukları, özellikle depresyon, ardından anksiyete, psikoz ve kişilik bozuklukları da beraberinde görülebilmektedir.⁶⁰ Temporal lobun bazı bölümlerini⁶¹ etkileyen durumlarda,

⁴⁸ John F. Butterworth- David C. Mackey- John D. Wasnick, *Morgan & Mikhail Clinical Anesthesiology: Anesthesia for patients with endocrine disease*, Lange Medical Books/McGraw-Hill Medical Publishing Division, 5rd Ed., New York 2013, s. 733-734.

⁴⁹ Simon Fleming- John Mellers- Simon Lovestone- Michael Kopelman- Anthony S. David, *Lishman Organik Psikiyatri Nöropsikiyatri Ders Kitabı*, İng. Çev. A. Elif Anıl Yağcıoğlu, Pelikan Yayıncılık, 4. Baskı, 2013 Ankara, s. 632-635.

⁵⁰ Alexandre Baratta- Olivier Helleguen, “Quelle Pathologie Psychiatrique l’empereur Romain Caligula?”, *L’Information Psychiatrique*, S. 85, 2009, s. 83-92.

⁵¹ Suet. *Cal. L.*

⁵² Ramazan Pıçak- Sevda İsmailoğulları- M. Mümtaz Mazıcıoğlu- Hasan Basri Üstünbaş- Murat Aksu, “Birinci Basamakta Uyku Bozukluklarına Yaklaşım ve Öneriler”, *Turkish Journal of Family Medicine & Primary Care*, C. 4, S. 3, 2010, s. 12-22; *Amerikan Psikiyatri Birliği, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı*, 5. Baskı, (DSM-5) Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı’ndan, Çev: Ertuğrul Köroğlu, Hekimler Yayın Birliği, Ankara 2014, s.185-186.

⁵³ Jorge Alberto Costa e Silva, “Sleep Disorder in Psychiatry”, *Metabolism*, C. 55, S. 10 Suply. 2, Oct. 2006, s. 40- 44.

⁵⁴ Umit Başar Semiz- Ayhan Algül- Cengiz Başoğlu- Mehmet Alpay Ateş- Servet Ebrinç- Mesut Cetin- Cengiz Güneş- Hüseyin Günay, “The Relationship between Subjective Sleep Quality and Aggression in Male Subjects with Antisocial Personality Disorder”, *Türk Psikiyatri Derg.*, C. 19, S. 4, 2008, s. 373-381.

⁵⁵ Suet. *Cal. L.*

⁵⁶ Betül Baykan- A. Emre Öge, *Nöroloji*, Nobel Tıp Kitapevleri, 2. Baskı, İstanbul 2015, s. 359.

⁵⁷ Kronik; Uzun süredir var olan. Övgün A. Ercan, *Sağlık Deyimleri Türkçe Karşılıklar Sözlüğü*, Doğu Kitabevi, İstanbul 2020, s. 220.

⁵⁸ Baykan- Öge, *age*, s. 311.

⁵⁹ Burçak Bilginer- Nejat Akalan, “Temporal Lob Epilepsileri”, *Türk Nöroşirürji Dergisi*, C. 16, S. 3, 2006, s. 156-159.

⁶⁰ Riccardo Torta- Roberto Keller, “Behavioral, psychotic and anxiety disorders in epilepsy: etiology, clinical features and therapeutic implications”, *Epilepsia*, C. 40, S. 10, 1999, s. 2-20.

⁶¹ Temporal lobun etkilendiği bölümler Hipokampus ve Amigdala’dır. Wilhelmina Adriana Maria Swinkels- Jarl Kuyk- R. Van Dyck- Philip Spinhoven, “Psychiatric comorbidity in epilepsy”, *Epilepsy Behav*, C. 7, S. 1, 2005, s. 37-50.

sıklıkla kişilik değişiklikleri görülebilmektedir.⁶² Suetonius'tan edindiğimiz bilgilere göre Caligula, çocukluğundan beri sara hastasıdır.⁶³ Ayrıca Augustus'un, Agrippina'ya yazdığı bir mektupta, Roma'dan babasının askeri kampına götürülen iki yaşındaki Caligula ile beraber, hekimlerden birini yollayacağını belirtmesi, Caligula'nın hasta olma ihtimalini düşündürmektedir.⁶⁴ Fakat Caligula'yı etkileyen, epilepsiden bahseden başka bir yazar olmamakla beraber, Suetonius kaynak alınarak Caligula'nın sara hastası olduğu düşünülmüştür. Devamında Suetonius'un tanımında geçen "...gençliğinde yorgunluğa çok dayanıklı olmasına karşın, zaman zaman güçten düşmesi yüzünden yürümekte, ayakta durmakta, kafasını toparlamakta ve kaldırmakta zorlanırdı..."⁶⁵ sözlerinde epilepside görülen tanı kriterleri, epilepsi öncesi davranışlara uygun olabileceken, nöbet esnasındaki bilinç kaybı, düşme, vücudun kasılması, ağızdan köpük gelmesi, dişlerin kenetlenmesi, dilin ısırılması, anlamsız ses çıkarma⁶⁶ gibi davranışlardan bahsedilmemiştir. Bu nedenle Caligula'nın, erişkin yaşta epilepsi hastası olduğuna dair kesin bir bulgu yoktur.

Anksiyete (Ayrılma Kaygısı) bozukluğu, kişinin bağlandığı insanlardan ayrılmakta duyduğu aşırı düzeyde kaygı ve korku halidir.⁶⁷ Babasının bulunduğu askeri kampta, beş yaşında iken esir alınıp, yedi yaşında babasının kaybı ile başlayan, daha sonra annesinin ve iki büyük kardeşinin sürgüne gönderilip, zor şartlar altında ölmeleri ile art arda yakınlarını kaybetmesi, onda sorunların başlamasına neden olmuş olabilir. Kız kardeşlerinin, hayatta kalan tek yakınları olmasından dolayı, aralarındaki sevgi bağları ensest ilişki olarak düşünülmesinin nedeniyken, sahiplenme duygusunun ayrılık korkusuna dönüşmesi, anksiyete bozukluğu olarak yorumlanabilir.

Toplum dışı (Antisosyal) kişilik bozukluğu, 15 yaşından beri devam eden, başkalarının haklarını umursamayan ve çığneyen, tutuklanmasına yol açan yasal yükümlülere uymayıp yineleyici eylemlerde bulunma, düzmececik (sahtekârlık), dürtüsellik, saldırılarla sonuçlanan saldırganlık, güvenliği umursamama, sürekli bir sorumsuzluk, başkalarını incitmesi ve kötü davranması ya da başkasından çalma durumunda aldırmaçlık gösterme, yaptıklarına kendince kılıf uydurma, vicdan azabı çekmeme (hiç pişmanlık duymama), sık sık yalan söyleme, takma adlar kullanma ya da kişisel çıkarı ve zevki için başkalarını dolandırma gibi davranışlar en belirleyici olanlardır. 15 yaşından önce de bu tür davranışlar görülür.⁶⁸ Caligula'nın bazı hareket ve davranışları antisosyal kişilik bozukluğu ile uyumlu görülmektedir. Yüksek görevlerde bulunmuş bazı kişilerin, arabasının yanında koşmalarını, kendisi yemek yerken yanında ellerinde peçete ile ayakta durmalarını ister, gizlice öldürttüğü kişileri sanki yaşıyorlarmış gibi davet edip, birkaç gün sonra da intihar ettikleri yalanını söylerdi. Doğum gününü kutlamayı unuttukları için *consulleri* görevlerinden alırdı.⁶⁹ Gladiatör gösterilerindeki hayvanların beslenmesi pahalıya mal olduğu için, hayvanların önüne suçluları atardı. Suçlarını hiç incelemeyen, "şu *dazlaktan öbür dazlağa kadar*"⁷⁰ diyerek, onların *arenaya* götürülmelerini buyururdu. Soylu sınıftan olanları onursuzlukla suçlar, maden ocaklarında, yol yapımında çalışmaya ya da yabancı hayvanların önüne atılma cezasına çarptırır, kafeste dört ayak üzerinde durmaya zorlar ya da testere ile ortalarından ikiye kestirirdi. Bu cezaları ağır suç işledikleri için değil, düzenlediği bir gladiatör gösterisinin kötü olduğunu düşünenlere ya da imparatorun kişiliğini simgeleyen koruyucu tanrısına yemin etmeyenlere verirdi. Ana-babaları, ölüm cezasına çarptırılan

⁶² Wilhelmina Adriana Maria Swinkels- Jarl Kuyk- R. Van Dyck- Philip Spinhoven, *agm.*, s. 37-50.

⁶³ Suet. *Cal. L.*

⁶⁴ Suet. *Cal. VIII.*

⁶⁵ "...*Puer comitali morbo vexatus, in adolescentia ita patiens laborum erat, ut tamen nonnumquam subita defectione ingredi, stare, colligere semet ac sufferre vix posset...*" Suet. *Cal. L.*

⁶⁶ Betül Baykan- A. Emre Öge, *Nöroloji*, Nobel Tıp Kitapevleri, 2. Baskı, İstanbul 2015, s. 311-317.

⁶⁷ *Amerikan Psikiyatri Birliği, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı*, 5. Baskı, (DSM-5) Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı'ndan, Çev: Ertuğrul Koroğlu, Hekimler Yayın Birliği, Ankara 2014, s.113.

⁶⁸ *Kolay DSM-5DSM-5'i Kavrama ve Uygulama Klavuzu*, Çev: Ertuğrul Koroğlu, Esenkal Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara 2021, s. 101; *Amerikan Psikiyatri Birliği, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı*, s. 331.

⁶⁹ Suet. *Cal. XXVI.*

⁷⁰ "*a calvo ad calvum*" Suet. *Cal. XXVII*; Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 22.3.*

çocuklarının ölümünü izlemeye zorlardı. Gladiatör ve hayvan gösterileri düzenleyen kişiyi birkaç gün boyunca zincirle dövdürüp, adamın beyni parçalanıp da çıkan pis kokudan rahatsız oluncaya dek onu öldürtmezdi. Bir komedi ozanını farklı anlamlara gelen bir dizisi yüzünden amfiteyatronun ortasında diri diri yaktırdı. Yabancı hayvanlara atılan bir Roma atlısının, suçsuz olduğunu bağırdığı için dilinin koparılmasını buyurduktan sonra yeniden *arenaya* yolladı.⁷¹ Parçalanarak öldürülmesini istediği bir *Senatus* üyesine, “halk düşmanı” diye bağırp, ikna ettiği birtakım kişilerin kalem ile onu delik deşik etmesinden sonra, uzuvlarının ve iç organlarının yollarda sürüklendiğini görene dek acımasızlığını sürdürürdü.⁷² Birinin sürekli ve çok sayıda küçük darbelerle, eziyet çekerek öldürülmesini severdi. Sık sık tüm *Senatus* üyelerine, “*Seianus’un yandaşları, annesinin ve kardeşlerinin casusları*” diyerek hakaret etti.⁷³ Günün her saatinde söz ve davranışlarında aynı acımasızlık kendini gösteriyordu. Çoğu kez yemek yerken, eğlenceler sırasında suçlulara, gözü önünde işkence ettirir, onların kafasını kestirirdi.⁷⁴ Bir gladiatör gösterisine Ptolemaios’u davet etmiş, erguvan rengi pelerininin parlaklığı ve üzerine topladığı bakışlar nedeniyle öldürtmüştü. Ne zaman yakışıklı ve güzel saçlı biriyle karşılaşsa, çirkin görünsünler diye enselerini tıraş ettirirdi. Proculus adındaki soylu bir gencin gladiatör gösterisinde rakiplerini yenince Caligula, olağanüstü beden ölçüleri ve yakışıklılığı nedeniyle, kıskandığı için onun sıkıca bağlanıp, üzerine paçavralar giydirilerek, mahallelerde dolaştırılıp, daha sonra da öldürülmesini emretmiştir. Porius adındaki *Essedarius*⁷⁵ gladiatör gösterisinde dövüşü kazanıp kölesini azat edince, davranışı gösteriyi seyreden halk tarafından çok alkışlanması üzerine, Caligula gösteriden öyle bir hırsla çıktı ki, *togasının ucuna basıp merdivenlerden düşüp öfkeyle bağırdı: “Dünyanın Efendisi olan halk, önemsiz bir iş yüzünden bir Gladiatörü, tanrılar arasında kabul edilen imparatorlardan ya da burada hazır bulunan benden, daha çok onurlandırıyor.”*⁷⁶ Eşleriyle birlikte akşam yemeğine davet ettiği kadınları, köle tüccarı gibi inceler, sonra canı çektiği zaman hoşuna giden bir kadını yanına çağırırdı. Sonra da birlikte olduğu kadının iyi ve kötü yanlarını ayrıntılarıyla över veya eleştirirdi. Bazen onlar adına orada bulunmayan kocaları için, resmi kayıtlara geçirilen boşanma dilekçesi yollardı.⁷⁷ Tiberius’tan kalan 2.700.000 *sestertiusluk* hazinesini⁷⁸ tüketip zor duruma düşmesiyle sahte suçlamalar, açık arttırma ve yeni vergiler çıkararak yağmalama işine girişti. Hatta kendisini mirasçı olarak göstermemiş olan yüksek rütbeli subayların vasiyetlerini, şahsı adına saygısızlık kabul edip geçersiz kıldı. Bu vasiyetlerden sonra hâlâ yaşamayı sürdürdükleri için onların kendisiyle dalga geçtiklerini kabul edip, pek çoğuna da zehir karıştırılmış yiyecekler yollardı.⁷⁹ Suetonius’tan elde edilen bu bilgiler ışığında Caligula’nın bu gibi dikkat çeken davranışları, daha çok antisosyal kişilik bozukluğu olarak yorumlanabilmektedir. Antisosyal kişilik bozukluğu ve narsisistik kişilik bozukluğu tanı kriterleri yan yana konulduğu zaman, birbirine çok benzediği görülür. Narsisistik (Özsever) kişilik bozukluğu, erken erişkinlikte başlayan, değişik durumlarda ortaya çıkan büyülenme, çok beğenilme, kendi çıkarları için başkalarını kullanma gibi davranışlarla seyreden bir bozukluktur. Duygu ve gereksinimleri anlamaz, hak ettiği duygusu içinde olur. Sıklıkla diğerlerini kıskanır ya

⁷¹ Suet. *Cal.* XXVII.

⁷² Suet. *Cal.* XXVIII.

⁷³ Suet. *Cal.* XXX.

⁷⁴ Suet. *Cal.* XXXII.

⁷⁵ *Essedarius*: Arabasının üzerinden dövuşen Gladiatör. G. Suetonius Tranquillus, *De vita Caesarum, On İki Caesar’ın Yaşamı*, Çev: F. Telatar – G. Özakürk, Doğubati Yayınları, Ankara 2019, s. 235.

⁷⁶ “...*clamitans dominum gentium populum ex re levissima plus honoris gladiatori tribuentem quam consecratis principibus aut praesenti sibi.*” Suet. *Calg.* XXXV.

⁷⁷ Suet. *Cal.* XXXVI.

⁷⁸ “2.300.000.000 veya diğerlerine göre 3.300.000.000 *sestertius*” Cas. Dio, *Rom. His.* LIX. 1-6.

⁷⁹ Suet. *Calg.* XXXVII, XXXVIII.

da onların kendisini kıskandığına inanır. Başkalarına karşı saygısız davranır, kendini beğenmiş davranışlar ya da tutumlar sergiler. Özel ve eşi benzeri bulunmaz biri olduğuna inanır.⁸⁰

Histriyonik kişilik bozukluğu ise erken erişkinlikte başlayan ve değişik durumlarda ortaya çıkan, aşırı duygusallık ve ilgi çekme arayışı ile beraber seyreden yaygın bir bozukluktur. İlgi odağı olmadığı zamanlarda rahatsız olur. Başkalarıyla olan etkileşimleri cinsel açıdan; ayartıcı, kışkırtıcı ya da baştan çıkarıcı, uygunsuz davranışlarla karakterizedir. Aniden değişen yüzeysel duygular gösterir. Sürekli olarak dış görünümünü ilgi çekmek için kullanır. Konuşma biçimi etkilemeye yönelik ve ayrıntıdan yoksundur. Yapmacık davranış sergiler, gösteriş yapar ve duygularını abartılı gösterir. İlişkilerin gereğinden daha yakın olması gerektiğini düşünür ve kolay etki altında kalmaya meyillidir.⁸¹ Bu açıdan bakıldığında Caligula'nın sayısız istediği kadınlara birliktelikleri, abartılı değerli taşlarla dolu ve uygunsuz giysiler giymesi ya da gösterilere katılmayı sevmesi, profesyonel oyuncularla oyuna gösteri sırasında eşlik etmesi (sahne zevki) ve hatta gece yarısında üç *consulü* evinden, Palatinum'daki sarayına çağırarak onlar için sahnedeki dans etmesi⁸², konuştuğu zaman etkili ve akıcı konuşmasına rağmen edebiyata önem vermeyip güzel konuşma sanatına önem vermesi⁸³ histriyonik kişilik bozukluğu kriterlerine uyumlu görülmektedir.

Caligula'ya atfedilmiş bu hastalıklar, literatür taramasında bu şekilde sıralanmışken hayatta olmadığından dolayı kesin bir teşhis konulamayacağı gibi, Antikçağ kaynaklarındaki yetersiz bilgilerden çıkarılan yorumlarla, çalışmalar da sınırlı alanda kalmıştır. Soruların cevap bulması açısından Antikçağ yazarları ve eserlerine de değinmekte fayda görülmüştür.

Antikçağ Yazarları

Lucius Annaeus Seneca (Genç Seneca), Caligula ile çağdaş olup, Hispania'nın Corduba şehrinde, yaklaşık olarak İÖ 1. yüzyılın sonuna doğru doğmuştur. Seneca, Yaşlı Seneca'nın ve Helvia'nın oğluydu. Zamanın varlıklı ailelerinden, atlı sınıfına (*equites*) mensuptular. Yaşlı Seneca, "Rhetor Seneca" olarak da adlandırılmıştır. İlk eğitimlerini konuşma sanatı olarak, babasından almaya başlar ve babası onu devlet yönetiminde iyi bir yer edinmesi için hazırlar. Çocukluk ve gençlik yıllarında eğitimini teyzesi üstlenmiştir.⁸⁴ Daha sonra Seneca, Caligula'nın suikastına karıştığı gerekçesiyle önce ölüm cezasına çarptırılmış,⁸⁵ araçlar sayesinde yaşlı ve hasta olduğu gerekçesi ile Caligula ikna edilerek ölüm cezasından vazgeçilmiştir. Claudius'un imparatorluğu döneminde, Claudius'un karısı Messalina'nın kıskançlığı nedeni ile Caligula'nın kız kardeşi Iulia Livilla'yla ilişkisi⁸⁶ olmakla suçlanan Seneca, Corsica Adası'na sürgün edilmiştir.⁸⁷ Messalina öldükten sonra Claudius, Caligula'nın kız kardeşi (Genç) Agrippina ile evlenir. İS 49 yılında oğlu Nero'ya eğitim vermesi için Agrippina, Seneca'yı sürgünden geri çağırır. İmparator Claudius'un ölümünden sonra, İS 54 yılında 16 yaşında olan Nero imparator olur. Fakat çok genç yaşta olduğu için yönetimi Seneca ve Burrus ele almıştır. Beş yıl sonunda Nero kötü davranışlar sergilemeye başlar, annesi Agrippina'yı ve Burrus'u öldürtür. Seneca da hastalığını sebep göstererek görevinden ayrılır. Seneca'nın, İS 65 yılında Nero'ya karşı

⁸⁰ Amerikan Psikiyatri Birliği, *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı*, 5. Baskı, (DSM-5) Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı'ndan, Çev: Ertuğrul Köroğlu, Hekimler Yayın Birliği, Ankara 2014, s. 333-334.

⁸¹ *Age*, s. 333.

⁸² Suet. *Cal. LIV*.

⁸³ Suet. *Cal. LIII*.

⁸⁴ İhsan Berk Özcangiller, *Seneca'nın De Ira Adlı Eserinde Öfke ve Akıl*, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2009, s. 7.

⁸⁵ Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 19-7.8*.

⁸⁶ Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 19. 7-8, LX. 8*; Suet. *Cl. XXIX*; İhsan Berk Özcangiller, *agt.*, s. 9.

⁸⁷ Evren Selen, *Seneca'nın Hercules Furens Adlı Eseri*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2014, s. 9.

düzenlenen bir suikast girişimine adı karışınca, imparator tarafından intihar etmeye zorlanmışır (İS 65).⁸⁸

Philon Iudaios (Lat. Philo Iudaeus, Yahudi ya da İskenderiyeli Philon) (İÖ yak. 30/25 - İS yak. 45/50) İskenderiye'de İÖ yak. 30/25 yılında doğmuş bir Yahudi filozofudur. Hz. İsa'nın çağdaşıdır. Dinen Yahudi olmasına karşılık Hellen kültürü almıştır.⁸⁹ Philon, felsefeyle birlikte Tanrı bilimcilerin sırlarına da ermiştir. Atina'ya giderek orada hitabet sanatını öğrenmiş, döneminde büyük bir şöhret kazanmıştır. Yahudiler, Philon başkanlığında bir heyeti İskenderiye'nin *Dictator* hâkimi Flaccus Avillius (?- 38) aleyhinde İmparator Gaius Caligula (İS 12-41)'ya şikâyet etmek, Ptolemaios'lar ve Caesar'lar zamanında kendilerine verilmiş olan üst sınıfa ait hakları yeniden almak, daha önceden kapatılan birkaç sinagogun tekrar açılmasını sağlamak konusundaki isteklerini, imparatora iletmek üzere Roma'ya heyet gönderdiler. Caligula, Roma'ya gelen heyetle alay etmiş, Philon ve arkadaşları hayatlarından endişelendikleri için hemen Roma'dan kaçmışlardır. Daha sonra ise İskenderiye'de Yahudilere yapılan işkence kısmen hafifletilmiştir.⁹⁰ Philon o dönemde Yahudilerin çektiği sıkıntıları ve Flaccus'un sonunu anlattığı "*Flaccus*" ve Caligula ile ilgili bilgi alabildiğimiz "*In Legatio ad Gaium*" eserlerini kaleme almıştır. Eserleri günümüze kadar gelmiştir.

Titus Flavius Iosephus (İS 37-yak. 100), İS 37 yılında İerusalem'de (Kudüs) asil bir ailede dünyaya geldi. Asıl adı İbranice Yosef ben Matityahu'dur. Rahiplik, Yahudiler ile Romalılar arasında elçilik ve I. Yahudi-Roma Savaşı'nda İS 67 yılında garnizon komutanlığı yapmıştır. Savaş sırasında Roma askerlerine teslim olmak zorunda kalınca Roma'ya getirilmiş, orada İmparator Vespasianus (İS 69-79) tarafından himaye edilmiştir. Yahudilikle ilgili olan eserlerinin yanında, Hz. İsa hakkında da önemli bilgiler vermiştir. Halkına sırtını dönerek, Roma'nın sadık hizmetkârı ve resmi propaganda yazarı olduğu düşünülmüştür. Domitianus'un imparator olması ile imparatorluk sarayının baskısından uzaklaşıp, muhafazakâr ve milliyetçi bir kişi halini almıştır. Iosephus'un ne zaman ve nerede öldüğü bilinmemektedir. *Bellum Iudaicum, Antiquitates Iudaeorum, Vita, Contra Apionem*⁹¹ eserlerini vermiştir.

Gaius Publius Cornelius Tacitus (İS 54/56-117/120), İS 54/56'da soylu bir ailenin çocuğu olarak Gallia Narbonensis'te doğmuştur. Roma'da yaşamış, hatip, avukat, *Senatus* üyesi ve tarihçidir. Dönemin ünlü hatiplerinden ders almıştır. İS 77/78 yılında, 23 yaşında Britannia Valisi Agricola'nın kızı ile evlenmiştir. "*Ab Excessu divi Augusti Historiarum Libri*" Tacitus'un "*Annales*" (Yıllıklar) ya da "*Historiae*" (Araştırmalar ya da Tarih) olarak bilinen eserinin orijinal adıdır. 16 kitaptan oluşan eserin ilk altı kitabı tam olup, yedi ve on arasındaki kitaplar günümüze ulaşamamıştır. Eksik olan kitaplar Caligula ve Claudius dönemlerini içermektedir.⁹²

Gaius Suetonius Tranquillus (İS 70-130), yaklaşık olarak İS 70'e doğru doğduğu hesaplanmıştır.⁹³ Atlı sınıftan seçkin bir ailenin oğluydu. Roma'da avukatlık yapmış ve kısa süre içinde imparatorun saray kâtibi, danışmanlık (*a studiis*), halk kütüphanelerinin müdürlüğü (*a bibliothecis*), İmparator Hadrianus (İS 117-138)'un yazışmalarından sorumlu memurluk (*ab epistulis*) görevlerinde bulunmuştur. Hadrianus tarafından saraydan uzaklaştırılmış⁹⁴ ve İS 130

⁸⁸ İhsan Berk Özcangiller, *Seneca'nın De Ira Adlı Eserinde Öfke ve Akıl*, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2009, s. 9; Tac. *Ann.* XV. 48-74.

⁸⁹ *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, Ed. M. C. Howatson, Çev: Faruk Ersöz, Kitap Yayınevi, İstanbul 2013, s. 733.

⁹⁰ Bayram Dalkılıç, "İskenderiye'li Yahudi Filozof: Philo, Eserleri ve Felsefi Yöntemi", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 15, Nisan 2003, s. 67.

⁹¹ Muzaffer Demir- Ebru Özer, "Titus Flavius Iosephus'un Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 13, S. 75, 2020, s. 240.

⁹² *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 904.

⁹³ *Suetonius, On İki Caesar'ın Yaşamı*, Çev: Gül Özaktürk, Ü. Fafö Telatar, Doğubatu Yayınları, Ankara 2019, s. 13.

⁹⁴ Hadrianus sarayda yokken karısı Sabrina'ya saray adabının gerektirdiğinden daha samimi davrandıklarından dolayı Suetonius'u, Septicius ve başka birkaç kişiyi saraydan uzaklaştırmıştır. *Suetonius, age*, s. 17.

yılında ölmüş olduğu sanılmaktadır.⁹⁵ Eseri olan “*De Vitis Duodecim Caesarum*” (On İki Caesar’ın Yaşamı) günümüze ulaşmış ve Iulius Caesar’dan başlayıp daha sonra art arda gelen on bir imparatorun⁹⁶ yaşam öykülerini kaleme almıştır.

Cassius Dio Cocceianus (İS yak. 150/164-235), Bithynia Eyaleti’ndeki Nicaea (Bugünkü İzmit) kentinde, seçkin bir ailede doğmuştur. *Senatus* üyesi, İS 194 yılında *praetor*,⁹⁷ İS 229 yılında *consul suffectus*⁹⁸ olmuştur. İmparator Macrinus tarafından “*curator ad corrigendum statum civitatum*” olarak görevlendirilip, Pergamon ve Smyrna’ya gönderilmiştir. Daha sonra *proconsul*⁹⁹ olmuş, ardından Dalmatia’ya ve Pannonia Superior’a *legatus Augusti*¹⁰⁰ olarak gönderilmiştir. İS 229 yılı için ikinci kez *consul*¹⁰¹ olarak atanmıştır. Fakat askerler ona baskı yapmaya başlayınca İmparator Severus Alexander, onu korumak amacı ile *consulluk* görevini, Roma’dan uzak bir yerde yerine getirmesini istemiş, Dio ise Bithynia’ya gitmiş ve kalan yıllarını orada geçirip İS 235 yılında ölmüştür. En bilindik eseri, *Romaike Historia* (Roma Tarihi [Ρωμαϊκή ιστορία])’dır. 80 kitaptan oluşan eseri, Roma’nın kuruluşundan İS 229 yılına kadar olan süreyi kapsamaktadır. Ancak sadece İÖ 69-İS 46 dönemini anlatan kitaplar günümüze ulaşmıştır. Eser annalist (yıllık) özellikte yazılmıştır.¹⁰²

Antikçağ yazarlarını incelediğimizde dönemsel olarak Caligula’nın çağdaşı, Genç Seneca (İÖ 5- İS 65) ve Philon (İÖ yak. 25/30-İS yak. 45/50)’dur. Vermiş oldukları eserleri incelediğimizde Seneca öfke¹⁰³ ile ilgili konular hakkında yazarken, Caligula’nın gaddarlığı-vahşiliği ve deliliğini de dile getirmiştir. Fakat Seneca bir politikacı ve avukat olması nedeniyle dönemi ve olayları da o gözle yorumlamıştır. Philo İudaios (İskenderiyeli Philon) (İÖ yak. 25/30-İS yak. 45/50) ise Yahudi bir din adamı özelliği ile dönemi, kendi halkına yapılan eziyetler bağlamında ele almıştır. Fakat Philon, Caligula’nın çağdaşıydı ve bu yüzden bize anlattıkları ne kadar abartılı olursa olsun, özünde doğru söylediği düşünülebilir.¹⁰⁴ Titus Flavius Josephus (İS 37-yak.100), Caligula öldüğünde henüz çok küçük yaşta olduğu ve onun dönemine yetişemediği fakat Yahudi olması nedeni ile Yahudi isyanlarının Gaius’un hükümdarlığı altında başlamasına öncülük eden bir sorun olduğu için Gaius’a karşı yazmıştır.¹⁰⁵

Wilkinson, yaşamöyküsü yazarı Suetonius’un eserleri hakkında, “*skandal ve söylentilerle ilgilendiğini ve imparatorları politikalarından ziyade erdemleri ve ahlaksızlıklarıyla daha fazla ilgilendiğini*”¹⁰⁶ belirtir. Freeman, Suetonius’un her biyografisinde gençlik yılları, kariyerleri,

⁹⁵ Age, s.17

⁹⁶ Caesar, Augustus, Tiberius, Caligula, Claudius, Nero, Galba, Otho, Vitellius, Vespasianus, Titus, Domitianus. *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, Ed. M. C. Howatson, Çev: Faruk Ersöz, Kitap Yayınevi, İstanbul 2013, s. 890.

⁹⁷ *Praetor*; Cumhuriyet döneminin başlarında, *consullere*, ordunun önünde gittikleri için *praetor* denilmekteydi. Gökçe H. Türkoğlu, “Roma Cumhuriyet ve İlk İmparatorluk Dönemlerinin İdari Yapısı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 2, 2009, s. 258.

⁹⁸ *Consul suffectus*; Görev süresinde, *consullerden* birinin ölümü ya da görevden alınmasıyla atanan *consule* denir. *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s.170; Oğuz Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları, 13. Baskı, İstanbul 2019, s. 506; Gökçe H. Türkoğlu, *agm*, s. 263.

⁹⁹ *Proconsul*: Daha önce *consullük* yapmış kişiler arasından seçilen eyalet yönetiminde görevlendirilen kişi. Hülya Boyana- Ahmet Türkan, “Cassius Dio Cocceianus’un Hayatı ve Tarihçiliği”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 38, S. 65, 2019, s. 1-20.

¹⁰⁰ *Legatus*: Komutan, imparator vekili, özel devlet görevlisi, Legion komutanı, imparatorluk eyaletinde doğrudan imparatora bağlı vali (*Legatus Augusti*) Hülya Boyana- Ahmet Türkan, *agm*, s. 1-20.

¹⁰¹ *Consul*: Roma Cumhuriyet Dönemi’nde devletin en yüksek devlet görevlisi. *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s. 506.

¹⁰² Hülya Boyana- Ahmet Türkan, “Cassius Dio Cocceianus’un Hayatı ve Tarihçiliği”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.38, S.65, 2019, s.1-20; *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, s.170; Oğuz Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları, 13. Baskı, İstanbul 2019, s. 181.

¹⁰³ Seneca, *De Ira*. 1.20.8; 2.33.3-6; 3.18.3-19.5.

¹⁰⁴ Sam Wilkinson, *Caligula*, Routledge Taylor & Francis Group, London-New York 2005, s. 84.

¹⁰⁵ Age, s.85; Martin Percival Charlesworth, The Tradition about Caligula, *The Cambridge Historical Journal*, C. 4, S. 2, 1933, s. 105-119.

¹⁰⁶ Wilkinson, *age*, s.85.

fiziksel görünümü ve özel hayatı benzer bir şekilde ele aldığını, hem dedikoduları hem de hatıraları kullandığını, sonucunda doğruluğu tartışmaya açık, ilginç bir derleme ortaya koyduğunu¹⁰⁷ yazar. Suetonius, Caligula'nın hayatını anlatırken hastalığından sonraki dönemini “*sadece bir vahşet listesi*” olarak değerlendirmiştir.¹⁰⁸ Antikçağ yazarlarından Josephus, Suetonius ve Dio, Caligula Dönemi'nde yaşamadıkları¹⁰⁹ için o dönem hakkında kaynak olarak birinci yüzyıl Roma tarihçileri olan M. Servilius Nonianus, Aufidius Bassus, Fabius Rusticus ve Cluvius Rufus'tan bilgi almış olsalar da, günümüze bu birinci yüzyıl tarihçilerinden sadece isimleri dışında, eserleri hakkında hiçbir bilgi ulaşmamıştır. Bu birinci yüzyıl tarihçilerinin *Senatus* üyesi olarak yüksek mevkide görevli kişiler olduğu ve Caligula'nın yönetimine karşı görüşte oldukları bilinir. Caligula'nın ölümü ile başa geçen Claudius'un döneminde ise “*selefini karalama politikası*”nı takip ettikleri ortadadır.¹¹⁰ Kendisi de bir tarihçi olan Claudius, diğer tarihçilere öncülük etmiş, imparatorluk sisteminin kötü olmasından değil, Caligula'nın kendisinin kötü bir kişi olduğu için öldüğü fikrini desteklemiştir.¹¹¹ Ne yazık ki Gaius Publius Cornelius Tacitus (İS 54/56 - 117/120)'un ise *Annales* (Yıllıklar) adlı eserinin 6. kitaptan sonra, 7. - 10. kitapların ve 11. kitabın ilk bölümünün kaybı, Caligula Dönemi'nin (İS 37 - 41) tamamının kayıp olduğu anlamına gelir.¹¹² Dönemin tarihçisi olarak saygı gören Tacitus, kendinden önceki tarihçileri “güvenilmez olarak gördüğünü, belki etki altında kalarak yazdıklarını” düşünmüştür.¹¹³

Ayrıca Caligula Dönemi'ni iyi kavrayabilmek için dönemin halk tabakalarının da iyi analiz edilmesi gereklidir.¹¹⁴ Aristokrat bir toplumda imparatorun sınırsız yetkileri vardı ve emirleri tereddütsüz yerine getirilse de ondan nefret edilirdi. Aristokratlar imparatora boyun eğip saygı gösterir gibi görünseler de komplo kurmak için fırsat kollarlardı. Cinayetler ve infazlar günlük sıradan olaylar haline gelmişti. Buna karşılık imparator her an komplo korkusu içinde yaşamıştı.¹¹⁵

Romalılar tarih yazımını Hellenlerde olduğu gibi bir “*bilim*” değil, “*siyasetin bir parçası*” olarak görmüşlerdir.¹¹⁶ Roma'da tarih yazımı “*senatör tarihçiliği*”¹¹⁷ haline dönüşmüş ve Caligula ile Roma seçkinleri arasındaki çatışma aşılabilir hale gelmişti. Bu çatışma Caligula'nın suikast sonucu öldürülmesi ile sonuçlanmıştır. Daha sonrasında ise *Senatus* üyesi yazarlar sahip oldukları gücü kullanarak, Caligula'yı “*çılğın bir psikopat*”, “*canavar*”, “*deli*” olarak tarihe kaydetmişlerdir.¹¹⁸ Oysa Caligula, yönetimi döneminde topluma ve yönetim şekline yönelik birçok yararlı işler yapmış olup, Antikçağ yazarları bu konuya çok az yer vermiştir. Suetonius da bu yararlı işler hakkında “*Yaptığı her işi tek tek saymayayım,...*”¹¹⁹ diye yüzeysel olarak geçirmiştir.

¹⁰⁷ Charles Freeman, *Mısır, Yunan ve Roma, Antik Akdeniz Uygarlıkları*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2003, s. 461.

¹⁰⁸ Wilkinson, *age*, s. 85.

¹⁰⁹ Titus Flavius Josephus (İS 37-100), Gaius Suetonius Tranquillus (İS 70-130), Cassius Dio Cocceianus (İS 150-235).

¹¹⁰ Wilkinson, *age*, s. 86; Henri Van Nispen, “Zwarte inkt: de karaktermoord op Gaius Caligula, *Tijdschrift Voor Geschiedenis*”, C. 134, S. 2, 2021, s. 201-215.

¹¹¹ Anthony A. Barrett, *Caligula; The Corruption of Power*, Routledge Taylor&francis Group, London-New York 1989, s. XVI.

¹¹² Tacitus, *The Annals; The Reigns of Tiberius, Claudius and Nero*, Oxford World's Classics, Tr: J. C. Yardley, Oxford University Press Inc., New York 2008, s. XX.

¹¹³ Wilkinson, *age*, s. 86.

¹¹⁴ *Age*; Introduction.

¹¹⁵ Aloys Winterling, *Caligula A Biography*, University Of California Press, Berkeley-Los Angeles London 2011, s. 31.

¹¹⁶ Bedia Demiriş, “Grekler’de ve Romalılar’da Tarih Yazımı: 2- Romalılar’da Tarih Yazımı” *Anadolu Araştırmaları* 15, İstanbul, 1999, s. 432-433; Bülent İplikçioğlu, *Eskibati Tarihi I Giriş, Kaynaklar, Bibliyografya*, TTK, 2. Baskı, Ankara 2015, s. 59.

¹¹⁷ Henri Van Nispen, “Zwarte inkt: de karaktermoord op Gaius Caligula”, *Tijdschrift Voor Geschiedenis*, C.134, S.2, 2021, s. 201-215.

¹¹⁸ *Agm*, s. 201-215; Aloys Winterling, *Caligula A Biography*, University Of California Press, Berkeley-Los Angeles London 2011, s. 12.

¹¹⁹ “...Ac ne singula enumerem, immensas opes totumque illud Ti...” Suet. *Cal.* XXXVII.

Caligula, Tiberius'un Capriae Adası'nda olduğu süre boyunca kamuya açıklanmayan tüm kamu fonlarının hesaplarını yayınladı. İS 21 Ekim 38 tarihinde Aemilian semtinde çıkan yangını¹²⁰ söndürmek için, askerlere ve yangından zarar görenlere yardım etti. Atlı sınıfı sayısının azalmasına bağlı olarak tüm imparatorluk ve dışından zenginlik açısından en önde gelen soylu aileleri çağırdı. Bazılarını *Senatus* üyesi yaptı.¹²¹ Bu önlemler herkesi memnun etti. Tiberius'un yapmış olduğu düzenlemeleri iptal etti ve %1'lik vergiyi kaldırdı.¹²² Tiberius Dönemi'nde yarım kalan kamu yapılarını, Augustus Tapınağı'nı ve Pompeius Tiyatrosu'nu tamamladı. Tibur bölgesinde (Bugünkü Tivoli) Roma'ya su getirmek için Aqua Claudia ve Anio Novus olmak üzere iki yeni su kemerinin inşasına başladı. Su yolu Caligula ölünce, Claudius tarafından tamamlandığı için onun adını aldı.¹²³ Yaptırmaya başladığı amfiteyatrosu ise tamamlanamamıştır. Syracusae kentinin surlarını ve tapınaklarını onarttı. Samos Adası'nda Polykrates'in sarayını elden geçirmeyi, Miletos'ta Apollo Didymeus Tapınağı'nı tamamlamayı, Alp Dağları'nın tepesinde bir kent kurmayı, Graecia'nın Korinthos kıstağında bir kanal açmayı tasarlamış, fakat suikasti ile sonuçlanan kısa ömrü ve saltanatı bunları yaptırmaya yetmemiştir.¹²⁴ Mısır'dan gelen gemilerin tahıl yüklerini oraya boşaltabilmesi için, Rhegium şehri yakınlarında tahıl ambarları bulunan büyük bir liman terminalinin inşaatına başlaması, Josephus tarafından Caligula'nın saltanatının en yararlı işi olarak görülmüştür.¹²⁵ Caligula, kendisine başvurulabilecek yasal davaları sınırlayarak, *Senatus* üyeliği düzeyindeki yargıçlar tarafından yapılan işin önemini arttırdı. Beşinci bir kararname veya yargıçlar kurulu oluşturarak davaları hızlandırdı. Tiberius Dönemi'nde yargıçları seçme yetkisi *Senatus*'a verilmiş, halkın elinden alınmıştı. Bu yetki tekrar halkın seçimine bırakılarak *Senatus*'u geri planda bıraktı.¹²⁶ Ayrıca Caligula, Roma'nın dışında aristokratlarınkinden daha büyük şekilde, kırsal alanlarda villalar ve saraylar inşa ettirdi. Derin ve çalkantılı denizde dalgakıranlar, çok sert kayalara tüneller açtırdı ve dağların tepelerini düzleştirerek ovalar oluşturdu.¹²⁷ Bütün bunları, hasta yatağında olmasına rağmen, 20 ay içinde başardı¹²⁸.

Caligula, başa geçtiğinde rakiplerini ortadan kaldırarak gücünü güvence altına almıştı. Aristokrasiye çok fazla taviz vermeden, nüfusun farklı kesimlerinden kendine taraftar toplaması, Gemellus destekçilerinin ve Tiberius saltanatının önde gelen isimlerini görevden alması zekiceydi.¹²⁹

Caligula'nın bu başarılı işleri için Josephus eserinde şunları söylemiştir: “Şimdi, Gaius, saltanatının birinci ve ikinci yılında, kamu işlerini çok büyük bir cömertlikle yönetti ve o kadar ılımlı davrandı ki hem Romalılar'ın hem de diğer tebaasının sevgisini kazandı. Ama zamanla, kendini beğenmişliğiyle ve egemenliğinin genişliği nedeniyle sınırı aştı ve kendini bir Tanrı yaptı.”¹³⁰

Caligula için Antikçağ yazarları tarafından israf kaynağı olarak gösterilen tiyatro oyunları, araba yarışları ve gladiator dövüşlerine olan tutkusu aslında dönemin tüm gençleri arasında yaygındı. Augustus'tan¹³¹ bu yana, Roma'daki en soylu ailelerin gençleri, atlı düzenden gladiatorlarla birlikte bazen araba yarışlarına, atletizm yarışmalarına ve Circus Maximus'taki

¹²⁰ Anthony A. Barrett, *Caligula; The Corruption Of Power*, Roudledge Taylor & Francis Group, 8. Baskı, British Library, London-New York 2001, s. 225; Tac. *Ann.* VI. 45.

¹²¹ Cas. Dio, *Rom. His.* LIX. 9-5.

¹²² Cas. Dio, *Rom. His.* LIX. 9.4-6.

¹²³ Winterling, *age*, s. 67; Suet. *Cal.* XXI.

¹²⁴ Suet. *Cal.* XXI; Cas. Dio, *Rom. His.* LIX. 28.1.

¹²⁵ Flv. Jos. *Antq.* XIX. Chp. 2.5; Aloys Winterling, *age*, s.67.

¹²⁶ Aloys Winterling, *Caligula A Biography*, University Of California Press, Berkeley-Los Angeles London 2011, s. 55-57.

¹²⁷ Suet. *Cal.* XXXVII.

¹²⁸ Winterling, *age*, s. 69.

¹²⁹ *Age*, s. 59.

¹³⁰ Flv. Jos. *Antq.* XVIII. Chp 7.28.

¹³¹ Suet. *Aug.* XLV.

vahşi hayvanlarla dövüşlere katılmışlardı. Roma'daki oyunlar hiçbir zaman sadece bir eğlence değil, aynı zamanda siyasi boyutu ile imparatorun güç gösterisi yapabilmeydi. Kentin *arenaları*, oyunlar sırasında alkış veya yuhalama ile imparatora karşı düşüncelerin gözlemlenebildiği, imparator ve halk arasındaki doğrudan iletişim için en önemli mekânlardı.¹³²

Caligula'nın saltanatının ilk iki yılından sonra ne olmuştu? İmparator ve aristokrasi arasındaki ilişkinin bir dönüşüm geçirdiği İS 39 yılının ilk aylarında, Antikçağ kaynaklarında yeterli bilgiye rastlanamamıştır.¹³³ Winterling bu dönemi “*Senato'da düzeni sağlayan üst rütbedeki bazı aristokratların tedirgin olmaya başladıkları düşünülebilir*” diye belirtmiştir.¹³⁴

Cassius Dio ise Caligula'nın İS 39 yılının başında bir aylığına *consul* olduktan sonraki dönemi için,

“*Bu ve sonraki günlerde, önde gelen adamların çoğu mahkûmiyet cezalarını yerine getirirken öldü. Aslında katliamdan başka bir şey yoktu, çünkü imparator artık halka bile herhangi bir iyilik yapmıyor, istedikleri her şeyi kesinlikle karşı çıkıyordu ve sonuç olarak halk da onun tüm arzularına direniyordu.*”¹³⁵ diye belirtmiştir.

Winterling olayların seyrini, Caligula'nın İS 30 Ocak 39'da *consul* lükten istifa etmesinden sonraki dönemde, birçok *Senatus* üyesi aristokratın katıldığı bir komplo¹³⁶ ortaya çıktı. Bu komplo ne Germanicus'un ailesinin eski düşmanları ne de Gemellus'un eski yandaşlarına ait değildi. Komplocular yakalandı ve mahkûm edildi¹³⁷ diye anlatır.

Dio ise Caligula'nın olası komplolar karşısındaki tavrını şu şekilde tasvir eder, “*Sanki büyük bir komplodan kurtulmuş gibi, o sırada senatoya bu konular hakkında bir rapor gönderdi; çünkü her zaman tehlikeyeymiş gibi davranıyor ve sefil bir yaşam sürüyordu.*”¹³⁸

Caligula, Tiberius'un ölmeden önce kendisine hitaben söylediği,

“*O halde onlardan hiçbirine şefkat gösterme, hiçbirini koruma. Çünkü hepsi senden nefret ediyor ve hepsi senin ölmen için dua ediyor, eğer yapabilirlerse seni öldürürler. O halde, yaptığımız şeylerin onları memnun edeceğini düşünmeyin, konuşmalarına aldırmayın, sadece kendi zevkinize ve güvenliğinize bakın, çünkü en uygunu budur. Bu şekilde hiçbir zarar görmezsiniz ve aynı zamanda bütün büyük zevklerin tadını çıkarırsınız. Onlar isteseler de istemeseler de onlar tarafından onurlandırılacaksınız. Ancak bunun tersini yaparsanız, size hiçbir faydası olmaz. Çünkü, ismen boş bir itibar kazansan da hiçbir avantaj elde edemeyeceksin, komploların kurbanı olacaksın ve şerefsizce yok olacaksın. Çünkü yaşayan hiçbir insan kendi özgür iradesiyle yönetilmez. Tam tersine, insan korktuğu sürece daha güçlü olana hükmeder, cesaret kazandığında ise daha zayıf olandan öcünü alır.*”¹³⁹

¹³² Winterling, *age*, s. 63.

¹³³ *Age*, s. 71-72.

¹³⁴ *Age*, s. 69.

¹³⁵ Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 13.2-3*; Aloys Winterling, *Caligula A Biography*, University Of California Press, Berkeley-Los Angeles London 2011, s. 70.

¹³⁶ Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 25.5-6*.

¹³⁷ Winterling, *age*, s. 71-72.

¹³⁸ Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 23.3-4.1*.

¹³⁹ “*λόγω παρήγαγε, λέγοντά οἱ ὅτι ‘καὶ καλῶς καὶ ἀληθῶς πάντα ταῦτα εἴρηκας, καὶ διὰ τοῦτο μήτε φιλήσης τινὰ αὐτῶν μήτε φείσῃ τινός. πάντες τε γὰρ μισοῦσί σε καὶ πάντες ἀποθανεῖν εὐχονται: καὶ φονεύσουσί γε, ἂν δυναθῶσι. μήτ’ οὖν ὅπως τι χάριση πράξας αὐτοῖς ἐνόει, μήτ’ ἂν. τι θρυλῶσι φρόντιζε, ἀλλὰ τὸ τε ἥδῃ καὶ τὸ ἀσφαλές τὸ σεαυτοῦ μόνον ὡς καὶ δικαιοτάτον προσκόπει. οὕτω μὲν γὰρ οὔτε τι πείση κακὸν καὶ πάντων τῶν ἡδίστων ἀπολαύσεις, καὶ προσέτι καὶ τιμηθῆση ὑπ’ αὐτῶν ἂν τ’ ἐθέλωσιν ἂν τε καὶ. μή: ἐκείνως δὲ ἔργω μὲν οὐδὲν ὀνήσει, λόγῳ δὲ δὴ δόξαν κενὴν λαβὼν οὔτε τι πλέον ἕξεις καὶ ἐπιβουλευθεὶς ἀκλεῶς τελευτήσεις. οὐδεὶς γὰρ ἀνθρώπων ἐκὼν ἄρχεται, ἀλλ’ ἐφ’ ὅσον μὲν φοβεῖται, θεραπεύει τὸν ἰσχυρότερον, ὅταν δὲ δὴ θαρσῆση, τιμωρεῖται τὸν ἀσθενέστερον.’ Γάιος μὲν ταῦτά τ’ εἰπὼν καὶ τὰ τῆς ἀσεβείας ἐγκλήματα ἐπαναγαγὼν, ἕς τε στήλην αὐτὰ χαλκῆν εὐθὺς ἐγγραφήναι ἐκέλευσε, καὶ ἐκ τοῦ βουλευτηρίου σπουδῆ ἐξεπέδησεν, ἕς τε τὸ προάστειον αὐθημερὸν ἐξώρμησεν: ἡ δὲ δὴ γερουσία καὶ ὁ δῆμος ἐν δέει μεγάλῳ ἐγένοντο, τῶν τε κακηγοριῶν ἅμα ἄς κατὰ τοῦ Τιβερίου πολλακίς ἐπεποιήντο ἀναμιμνησκόμενοι, καὶ οἷα ἀνθ’ οἷων ἡκκόεσαν αὐτοῦ λέγοντος ἐκλογιζόμενοι.*” Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 16.5-8*.

bu konuşmayı hatırlayan İmparator Caligula, vatana ihanet (*crimen maiestatis*) davalarının yeniden başladığını duyurdu. Emirlerinin hemen bronz bir tablete yazılmasını emretti. Caligula, aristokrasinin gerçek niyetlerini ortaya koymuş, artık dostluk köprülerini yıkmıştı.

İS 39 yılının 27 Ekim'inden önceye gelindiğinde ise en yakınları Lepidus, Agrippina ve Livilla, imparatoru öldürmek için suikast planına katılmışlar, fakat başarısız olmuşlardı. Bunun sonucunda suçlu bulunmuşlar ve Lepidus idam edilmiş, iki kız kardeşi de Pontian Adaları'na sürgüne gönderilmiştir.¹⁴⁰ Bu sefer, yılın başında olduğu gibi, suikast planlayanlar Roma'daki üst düzey *Senatus* üyeleri değil, onun en yakınındakilerdi. Bu yaşadıkları karşısında imparator kime güvenebilirdi ya da *Senatus* üyelerine ne kadar güvenebilirdi?¹⁴¹

Sonuç

Antikçağ yazarlarından edindiğimiz bilgilere göre, Caligula'nın “*deli*”, “*çılgin*”, “*canavar*”, “*öfkesine kapılmış bir adam*” olarak tasvir edilmesine karşı, bazı modern çağ tarih araştırmacılarının bu fikirlere karşı, farklı bir görüş içerisinde olduğu görülmektedir. Aslında Caligula'nın deli, çılgin, canavar olmadığını, imparatorluğunun ilk günlerinde çok başarılı bir yönetim sergilediği, toplum yararına da birçok faydalı işler yaptığı söylenmekte olup, imparatorluğunun altıncı ya da sekizinci ayında geçirmiş olduğu hastalığın aslında Caligula'nın *Senatus* üyelerine karşı takınmış olduğu tavrın değişmesiyle, ona karşı düşmanca tavır aldıklarını ve suikast planları yapılmış olabileceği, bunun sonucu olarak Caligula'nın da, *Senatus* üyelerini acımasızca cezalandırdığı, abartılı olarak tarihe not düşülmüştür. Bu bilgiler dönemin tarihçilerinden edinilmiş olabileceken, o dönemin tarihçileri ve eserleri hakkında birkaç isim dışında bilgi sahibi değiliz. Dönemin çağdaşı olan Seneca yine modern çağ tarihçilerine göre, Caligula'nın ölümünden sonra imparator olan Claudius'a yaranmak amacıyla, Caligula'yı kötülemeyi tercih etmiş, yine çağdaş olan Philo ise adeta Claudius'a göz dağı verircesine, Caligula Dönemi'nde başlayan antisemitik hareketler ve ölümü ile sonuçlanmayan Yahudi isyanlarına karşı olumlu tavır takınmasını ister gibi yazılar yazdı. Suetonius her ne kadar Caligula'nın davranışlarındaki değişikliği, imparatorluğunun İS 37 yılı altıncı ayında geçirdiği bir hastalık sonrasında olduğunu belirtse de, Josephus'tan elde edilen bilgilere göre¹⁴² Caligula'daki bu değişikliklerin altıncı ayda söylendiği gibi bir hastalıktan değil, İS 39 yani imparatorluğunun yaklaşık ikinci yılından sonra başlayan bir değişiklik olduğunu ve neden olarak kurulan kompoları akla getirmektedir. Aynı zamanda tarih yazarı olan *Senatus* üyelerine karşı, Caligula'nın davranışları neden gösterilerek, Caligula'ya karşı bir karalama çalışması yaptıkları, günümüz tarih yazarları tarafından düşünülmüştür. Aslında bu dönemler içerisinde halka ve topluma birçok yararlı işler yapmış, hatta başlamış olduğu projeler sonraki imparator Claudius Dönemi'nde bitirilmiş ve yapımı Claudius'a atfedilmiştir. Bahsedilen bu davranış değişikliklerine rağmen halk tarafından nefret edilmediğini, cezalandırılanların ise sadece üst düzey yöneticileri ve aileleri olduğu dikkati çekmektedir. Bu cezalandırılmaların gerçek payı olmuş olsa da anlatıldığı derecede olup olmadığı soru işaretlerine neden olmaktadır.

Hatta Tiberius döneminde tarih yazması yasaklanan Titus Labienus, Cremutius Cordus ve Cassius Severus¹⁴³ gibi tarihçilerin Caligula'nın kendi döneminde tarih yazmaları konusunda özgür bırakıldığı belirtilmektedir. Bu da akılda oluşan tezatlar neticesinde birçok soru işaretini doğurur. Caligula bu kadar kötüyse ve kötü işler yaptıysa döneminin, tarihçiler tarafından kaydedilmesine neden müsaade etmiş ve neden yapılan işlerin gelecek nesillere aktarılmasına önem vermiştir?¹⁴⁴ Winterling'in belirttiği gibi “*Eğer Caligula deliyse, neden sessizce*

¹⁴⁰ Cas. Dio, *Rom. His. LIX. 22.6-9.*

¹⁴¹ Aloys Winterling, *age*, s. 84.

¹⁴² Flv. Jos. *Antq. XVIII. Chp. 7.28.*

¹⁴³ Aloys Winterling, *Caligula A Biography*, University Of California Press, Berkeley-Los Angeles London 2011, s. 55-57; Suet. *Cal. XVI.*

¹⁴⁴ Suet. *Cal. XVI.*

kamuoyundan uzaklaştırılmadı ve bir doktorun gözetimine alınmadı?"¹⁴⁵ sorusunu aklımıza getirmeden edemiyoruz. Antikçağ yazarlarının, *Senatus* üyelerinin oluşturdukları sistemi yıkmaya yönelik davranışlarına karşı, suikast sonucu öldürülen Caligula'ya yapılan suikastı, haklı gerekçelere dayandırma çabasının bir sonucu muydu? Yani Caligula deliydi ve yapılan suikast da gerekliydi, düşüncesi miydi?

Caligula'nın geçirmiş olduğu söylenen hastalık ve yaklaşık aynı döneme denk gelen kız kardeşi Drusilla'nın hastalanması ve ölümü bir tesadüf müydü? yoksa daha sonrasında Caligula'nın *Senatus* üyelerine karşı tavrını değiştirecek, Gemellus ve taraftarlarının gerçekleştirmiş olabileceği suikast girişimi miydi?

Birçok tarihçi Caligula'nın deliliği hakkında fikirlerini şu şekilde bildirmiştir; Barrett'in öne sürdüğü gibi, Philon'un "*nihai izlenimi bir deli değil, kendini beğenmiş, kötü huylu ve oldukça sorumsuz, bir genç hükümdardır*"¹⁴⁶ Philon'a göre "çılgın" dı.¹⁴⁷ Josephus "*Yahudi halkı Gaius'un büyük deliliğinden ve anlayış eksikliğinden, Yahudilerin ulusunu çok alçalttığını; kötü huylu, zevklerinin kölesi ve iftira aşığı olmasını Gaius'un çılgınlığı*"¹⁴⁸ diye tanımlar. Suetonius, akıl ve beden sağlığının yerinde olmadığını, epilepsi rahatsızlığı olduğunu, daha sonra imparatorluğunun altıncı ayında zihninden bir hastalık geçirdiğini, karısı Caesonia tarafından verilen iksirin gerçekten bir aşk ilacı olduğuna, ancak deliliğe dönüştüğüne inanıldığını¹⁴⁹ yazmıştır. Tacitus, Tiberius ölünce Caligula'yla birlikte taht ortağı olan Gemellus hakkında "*Henüz Senato'ya bile girme hakkına sahip olmayan basit bir çocuğun onları yönetmesine izin vermesi*" gerçeğini göstermiş ve vasiyetini hükümsüz ilan edilmesini sağlamasından dolayı "*aklı başındaydı*" diye belirtir.¹⁵⁰ İnsanların ona tanrı dediğinde ise tamamen aklını yitirdiğini belirtir.¹⁵¹

Philon, Caligula'nın etrafındaki *Senatus* üyelerinin, övmesinden onu haddinden fazla hatta tapmak derecesinde gururunu ve kibrini yücelterek, kendini dünyanın yaratıcısı olan tek bir Tanrı gibi görmesine neden olduğunu, daha sonra ise Caligula'nın bu gurura öyle kapılmış olduğunu ve buna tamamen inandığını yazar.¹⁵² Josephus, tarih yazan kişilerin aynı amaçta olmadıklarını, bazılarının güzel yazı yazmak amacıyla, bir kısmının ise dönemindeki isimleri memnun etmek amacıyla yazdıklarını, kendisinin ise Yahudilerin Romalılarla girdiği savaşı tarihe kaydetmek zorunda olduğunu, çünkü başkalarının yazılarında gerçeği saptırdığını gördüğünü belirtmiştir.¹⁵³ Tacitus ise dönemi aydınlatan Antikçağ yazarları hakkında şunları söyler;

"...Ancak eski Roma halkının başarıları ve yenilgileri ünlü tarihçiler tarafından kaydedilmiştir ve zeki insanlar artan dalkavukluktan korktukları için Augustus zamanını anlatmak istemiyordu. Tiberius, Gaius, Claudius ve Nero'nun tarihleri, onlar iktidardayken tahrif edilmiş ve ölümlerinden sonra kin ve nefretle yeniden yazıldı. Bu nedenle amacım, Augustus hakkında birkaç gerçeği, özellikle son yaptığı işleri, sonra Tiberius'un saltanatı ve ardından gelen her şeyi öfke ve hırs olmadan tarafsızca yazdım."¹⁵⁴

¹⁴⁵ Winterling, *age*, s. 4.

¹⁴⁶ Britta Johansson, *Boys will be Boys: The Portrayal of Youthful Emperors in Roman Imperial Histories and Biographies* A thesis submitted for the degree of Master of Philosophy at The University of Queensland in School of Historical and Philosophical Inquiry, 2016, s. 59.

¹⁴⁷ Phi. *In legatio*. XIII. 93.

¹⁴⁸ Flv. Jos. *Antq.* XIX. 5.2- 16.

¹⁴⁹ Suet. *Cal. L.*

¹⁵⁰ Cas. Dio, *Rom. His.* LIX. 1.2.

¹⁵¹ Cas. Dio, *Rom. His.* XXVI. 5.

¹⁵² Phi. *In legatio*, XVI. 116, XXV.162.

¹⁵³ Flv Jos. *Antq.*; Foreword; Victoria Emma Pagán, *Conspiracy Theory in Latin Literature*, University of Texas Press, 2012, s. 100.

¹⁵⁴ "...temporibusque Augusti dicendis non defuere decora ingenia, donec gliscente adulatione deterrentur. Tiberii Gaique et Claudii ac Neronis res florentibus ipsis ob metum falsae, postquam occiderant, recentibus odiis compositae sunt. Inde consilium mihi pauca de Augusto et extrema tradere, mox Tiberii principatum et cetera, sine ira et studio,

Tarihin belli bir döneminde yaşamış bu insanın, yaşanan tarihten ayrı, bir insan olarak ele alınması gerektiği, nihayetinde insanların bir psikolojileri olduğu, aynı zamanda tarihi yapan ve yazanların insanlar olduğu, toplumların da bir psikolojisi olduğu unutulmamalıdır. Amaç Antikçağ yazarlarının kalemi ışığında yaşanan gerçekleri tüm çıplaklığıyla gözler önüne sermek ve yaşanan olayları psikolojik etkileri ile ele alınıp, disiplinlerarası çalışmanın daha sağlıklı yürütülebileceği düşüncesidir. Yapılan bu çalışma ile tarihin, siyasi tarih olarak nitelendirilen savaşlar, anlaşmalar ya da dönemlerinde yaptıkları icraatlar dışında, bir de insan olma boyutuyla, yaşanan olaylar, geçirdikleri hastalıklar kapsamında, psikolojilerine yansımaları ele alınmıştır. Eksikliği düşünülen, tarihe yön verenlerin kişilik özelliklerinin önemine vurgu yapılarak, aynı olaylar farklı yöntem ve bakış açısıyla ele alınıp açıklanmaya çalışılmıştır. Literatüre, olaylara psikolojik analiz yöntemiyle yaklaşım gibi farklı bir bakış açısı kazandırmak, getireceği yeniliklerle bilime katkı sağlaması hedeflenmiştir.

quorum causas procul habeo.” Publius Cornelius Tacitus, Ab excessu divi Augusti (Annals), Liber I.1

Kaynakça

Antik Literatür

Cas. Dio, *Rom. His.* (=Cassius Dio, *Romaike Historia*)

Cassius Dio, *Dio's Roman History* (Ρωμαϊκή ιστορία), Greek Text and Facing English Tr: Earnest Cary- Herbert Baldwin Foster- William Heinemann, Loeb Classical Library, Harvard University Press, London-New York 1914.

Phi. *In legatio* (=Philo, *In Legatio ad Gaium*)

“Φύλωνος Αρετών Πρωτον Ο Εστι Της Αυτου Πρεσβειας Προς Γαιον”

The Embassy To Gaius, J. W. Earp, Tr: F. H. Colson, G. H. Whitaker, Ralph Marcus, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts London, England 1962.

The Works Of Philo Judaeus The Contemporary Of Josephus, Tr: Charles Duke Yonge, London, H. G. Bohn, 1854-1890.

Suet. *Aug.* (=Suetonius, *Augustus*)

Suet. *Tib.* (=Suetonius, *Tiberius*)

Suet. *Cal.* (=Suetonius, *Caligula*)

Suet. *Cla.* (=Suetonius, *Claudius*)

C. Suetonius Tranquillus, *De vita Caesarum, On İki Caesar'ın Yaşamı*, Çev: F. Telatar – G. Özaktürk, Doğubatu Yayınları, Ankara 2019.

C. Suetonius Tranquillus, *Caius Caesar Caligula (Caligula) The Lives Of The Twelve Caesars, Volume 4.*, Tr: Alexander Thomson, 2004.

De Vita XII Caesarum C. Suetonii Tranquilli a Loeb Classical Library Ed. MCMXIII.

Tac. *Ann.* (=Tacitus, *Annals*)

Cornelius Tacitus, The Annals, The Reigns of Tiberius, Claudius and Nero, Oxford World's Classics, Tr: J. C. Yardley, Oxford University Press Inc., New York 2008.

Flv. Jos. *Antq.* (=Flavius Josephus, *Antiquities of the Jews*)

WHISTON, William, *The Genuine Works Of Flavius Josephus, The Jewish Historian*, London 1737.

Lucius Annaeus Seneca, *Öfke Üzerine*, Çev. Cemal Bilge Özşar, Biblos Kitabevi, Bursa 2021.

Modern Literatür

ALPAY, Nihat, “Nörosifiliz: Bir Vaka Bildirimi”, *Düşünen Adam Dergisi*, C. 20, S. 2, 2007, s. 113-118.

Amerikan Psikiyatri Birliği, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı, 5. Baskı, (DSM-5) Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı'ndan, Çev: Ertuğrul Köroğlu, Hekimler Yayın Birliği, Ankara 2014.

BARATTA, Alexandre- Oliver Helleguen, “Quelle Pathologie Psychiatrique l'empereur Romain Caligula?”, *L'Information Psychiatrique*, C. 85, S. 83, 2009, s. 92.

BARRETT, Anthony A., *Caligula: The Corruption Of Power*, Roudledge Taylor & Francis Group, 8. Baskı, British Library, London-New York 2001.

- BARRETT, Anthony A., *Livia First Lady of Imperial Rome*, Yale University Press, New Haven-London 2002.
- BAYKAN, Betül- A. Emre Öge, *Nöroloji*, Nobel Tıp Kitapevleri, 2. Baskı, İstanbul 2015.
- BERKOL, Ceyhun, Helen, Roma ve Bizans Ayakkabılarının Moda Tarihi Üzerindeki Etkileri *Lectio Socialis*, C. 3, S. 2, July 2019, s. 87-100.
- BİLGİNER, Burçak- Nejat Akalan, “Temporal Lob Epilepsileri”, *Türk Nöroşirürji Dergisi*, C. 16, S. 3, 2006, s. 156-159.
- BOYANA, Hülya- Ahmet Türkan, “Cassius Dio Cocceianus’un Hayatı ve Tarihçiliği”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 38, S. 65, 2019, s. 1-20.
- BUTTERWORTH, John F.- David C. Mackey- John D. Wasnick, *Morgan & Mikhail Clinical Anesthesiology: Anesthesia For Patients With Endocrine Disease*, Lange Medical Books/Mcgraw-Hill Medical Publishing Division, 5rd Ed., New York 2013, s. 733-734.
- CHARLESWORTH, Martin, “Percival, The Tradition about Caligula”, *The Cambridge Historical Journal*, C. 4, S. 2, 1933, s. 105-119.
- CHARRY-SANCHEZ Jesús David- Alberto Velez Van Meerbeke- Leonardo Palacios Sanchez, Caligula: A Neuropsychiatric Explanation Of His Madness, *Historical Note, Arquivos De Neuro-Psiquiatria* C. 79, S. 04, June 2021, s. 343-345.
- COSTA E SILVA, Jorge Alberto, “Sleep Disorder in Psychiatry”, *Metabolism*, C. 55, S. 10 Suply. 2, Oct. 2006, s. 40-44.
- ÇELİKKOL, Ahmet, *Tarih Psikiyatri Divanında*, Stüdyo İmge Yayınları, İstanbul 2002.
- DALKILIÇ, Bayram, “İskenderiye’li Yahudi Filozof: Philo, Eserleri ve Felsefi Yöntemi”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 15, Nisan 2003, s. 67.
- DAVID, Anthony S.- Simon Fleminger- Michael D. Kopelman- Simon Lovestone- John. D. C. Mellers, *Lishman Organik Psikiyatri Nöropsikiyatri Ders Kitabı*, İng. Çev: Elif Anıl Yağcıoğlu, Pelikan Yayıncılık, 4. Baskı, Ankara 2013, s. 632-635.
- DEMİR, Muzaffer- Ebru Özer, “Titus Flavius Iosephus’un Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 13, S. 75, 2020, s. 240.
- DEMİRİŞ, Bedia, “Grekler’de ve Romalılar’da Tarih Yazımı: 2 Romalılar’da Tarih Yazımı”, *Anadolu Araştırmaları*, S. 15, İstanbul 1999, s. 431-459.
- ERCAN, Övgün A., *Sağlık Deyimleri Türkçe Karşılıklar Sözlüğü*, Doğu Kitabevi, İstanbul 2020.
- FREEMAN, Charles, *Mısır, Yunan ve Roma, Antik Akdeniz Uygarlıkları*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2003.
- İPLİKÇİOĞLU Bülent, *Eskibati Tarihi I Giriş, Kaynaklar, Bibliyografya*, TTK, 2. Baskı, Ankara 2015, s. 59.
- JOHANSSON Britta, *Boys Will Be Boys: The Portrayal Of Youthful Emperors in Roman Imperial Histories and Biographies*, (A Thesis Submitted For The Degree Of Master Of Philosophy At The University Of Queensland İn School Of Historical And Philosophical Inquiry), 2016.
- Kolay *DSM-5-DSM-5’i Kavrama ve Uygulama Klavuzu*, Çev: Ertuğrul Köroğlu, Esenkale Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara 2021.

- MEZA, Eduardo- Henry R. Kranzler, “Closing The Gap Between Alcoholism Research And Practise: The Case For Pharmacotherapy”, *Psychiatric Services*, C. 47, S. 9, 1996, s. 917-920.
- MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI, MEGEP, Seramik ve cam teknolojisi, *Sır Hazırlama*, Ankara 2007.
- NISPEN, Henri Van, “Zwarte İnk: De Karaktermoord Op Gaius Caligula”, *Tijdschrift Voor Geschiedenis*, C. 134, S. 2, 2021, s. 201-215.
- Oxford Antikçağ Sözlüğü*, Ed. M. C. Howatson, Çev: Faruk Ersöz, Kitap Yayınevi, İstanbul 2013.
- ÖZCANGİLLER, İhsan Berk, *Seneca'nın De Ira Adlı Eserinde Öfke ve Akıl*, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2009.
- PAPANIKOLAOU, Nikolas C.- Eleftheria G. Hatzidaki- Stamatis Belivanis- George N. Tzanakakis- Aristidis M. Tsatsakis, “Lead Toxicity Update”, *Medical Science Monitor*, C. 11, S. 10, 2005, s. 329-336.
- PIÇAK, Ramazan, Sevda İsmailoğulları, M. Mümtaz Mazıcıoğlu, Hasan Basri Üstünbaş, Murat Aksu, “Birinci Basamakta Uyku Bozukluklarına Yaklaşım ve Öneriler”, *Turkish Journal of Family Medicine & Primary Care*, C. 4, S. 3, 2010, s. 12-22.
- POLSKY, Isabel- Steven C. Samuels, “Neurosyphilis Screening Does Sometimes Reveal An Infectious Cause Of Dementia”, *Geriatrics*, C. 56, S. 3, 2001, s. 60-62.
- SELEN, Evren, *Seneca'nın Hercules Furens Adlı Eseri*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2014.
- SEMİZ, Umit Başar- Ayhan Algül- Cengiz Başoğlu- Mehmet Alpay Ateş- Servet Ebrinç- Mesut Cetin- Cengiz Güneş- Hüseyin Günay, “The Relationship between Subjective Sleep Quality and Aggression in Male Subjects with Antisocial Personality Disorder”, *Türk Psikiyatri Derg.*, C. 19, S. 4, 2008, s. 373-381.
- SEVEN, Tolgahan- Büşra Can- Begüm Nur Darende- Sevda Ocak, “Hava ve Toprakta Ağır Metal Kirliliği”, *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, C. 1, S. 2, 2018, s. 91-103.
- SWINKELS, Wilhelmina Adriana Maria- Jarl Kuyk- R. Van Dyck- Philip Spinhoven, “Psychiatric Comorbidity in Epilepsy”, *Epilepsy Behav*, C. 7, S. 1, 2005, s. 37-50.
- TCHOUNWOU, Paul B- Clement G. Yedjou- Anita K. Patlola- Dwayne J. Sutton, “Heavy Metals Toxicity And The Environment”, *Molecular, Clinical And Environmental Toxicology*, C. 101, 2012, s. 133-164.
- TEKİN, Oğuz, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2008.
- TOMRUK, Nesrin Buket- Nesrin Karamustafaloğlu- Reşit Kükürt- Nihat Alpay, “Nörosifiliz: Bir Vaka Sunumu”, *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, C. 8, S. 4, 1998, s. 235-240.
- TORTA, Riccardo- Roberto Keller, “Behavioral, Psychotic and Anxiety Disorders in Epilepsy: Etiology, Clinical Features and Therapeutic Implications”, *Epilepsia*, C. 40, S. 10, 1999, s. 2-20.
- TÜRKOĞLU, Gökçe H., “Roma Cumhuriyet ve İlk İmparatorluk Dönemlerinin İdari Yapısı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. 11, S. 2, 2009, s. 251-289.
- WILKINSON, Sam, *Caligula*, Routledge Taylor & Francis Group, London-New York 2005.

- WINTERLING, Aloys, *Caligula A Biography*, University Of California Press, Berkeley-Los Angeles London 2011.
- WOOD, Susan, “Diva Drusilla Panthea and The Sisters Of Caligula”, *American Journal Of Archaeology*, C. 99, S. 3, July 1995, s. 459.
- WOODS, David, “Caligula, Incitatus, And The Consulship”, *The Classical Quarterly New Series, Cambridge University Press on behalf of The Classical Association*, C. 64, S. 2, 2014, s. 772-777.

**HISTORY
STUDIES**
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

395

14 / 2

Summary

Caligula, who is considered among the most brutal emperors known as "madness", "tyrant", "crazy" among the Roman emperors with different qualities that have left their mark on history, has attracted the attention of many researchers and has been the subject of studies. From the first century historians who can illuminate the Caligula period, no information about their works has survived, except for their names. Ancient historiographers such as Lucius Annaeus Seneca (Seneca the Younger), Philo Iudaios (Philo of Alexandria), Titus Flavius Josephus, Gaius Publius Cornelius Tacitus, Gaius Suetonius Tranquillus, Cassius Dio Cocceianus, who wrote later, produced works after the period and gave other works about the period. there is no source.

Gaius Iulius Caesar Germanicus, a member of the Julius-Claudius Dynasty, known as the third emperor of the Roman Empire, was born on August 31, 12 AD, known as "Caligula". Caligula, who spent his childhood in the military camps of his father Germanicus, was given the nickname "Caligula" (little boot-bootie) because he wore boots called "*caligae*" when he was only three years old. However, he never liked this name and always used the official name Gaius Caesar. After his father, Germanicus, died in Antiocheia (Today's Antakya), they returned to Italy with their mother (Elder) Agrippina and two sisters. After a while, her mother Agrippina and her two older siblings Nero and Drusus are imprisoned by Emperor Tiberius. Caligula later moves in with his great-grandmother, Livia, and when Livia dies, he moves into the house of his grandmother, Antonia. Nero, his elder brother, died in prison towards the end of 31 AD. Meanwhile, Tiberius invites Caligula to live with him on the Island of Capriae. In 33 AD, his mother and elder brother Drusus, who lived in prison, died. Emperor Tiberius appoints Caligula and his own grandson, Tiberius Gemellus, as joint heirs in AD 35. After Tiberius died at the age of 78 on March 16, 37 AD, Caligula, the closest candidate to the throne, was declared *princeps* by the Senate, since he was older than his common heir, Gemellus. Caligula's first act was to bring the ashes of his mother and brother to Rome and put them in the Mausoleum of Augustus. He gave honorary titles to his grandmother Antonia, who died the same year.

In the sixth or eighth month of his empire, Caligula suffered a serious illness and took on a different character after his recovery. Worried that Gemellus will seize the throne when he recovers, he forces him to commit suicide. His sister, Drusilla, who is said to have had an incestuous relationship, died during Caligula's illness or shortly after his recovery.

After a short marriage with Iunia Claudilla, then with Livia Orestilla, and then with Lollia Paulina, respectively, he married Milonia Caesonia, a woman as crazy as he was and could give birth to her, and their daughter, Livia Drusilla, was born.

After Caligula's changed behavior, Praetor Praefectus Cassius Chaerea and a group assassinated the emperor. During a festival, he was attacked and slain as he passed through the corridor of his palace on the Palatine Hill. The day he was killed was January 24, 41 AD. Subsequently, his wife Caesonia and their young daughter Drusilla were brutally murdered by the assassins. Caligula, whose empire lasted three years, ten months, and eight days, was 29 years old when he died.

When Caligula is mentioned, his incestuous relationship with his sister Drusilla, the bridge he had built from boats in Baiae Bay, the shells he had collected during the Germania Expedition, and his behavior such as making his beloved horse Incitatus consul have left their mark on history.

In ancient sources, Caligula is described as "cruel", "deranged" and even "mad". Many studies have focused on his personality, and Caligula's life, lifestyle, state and movements are mentioned as a result of the literature review, and many possible diseases are mentioned. Hypotheses regarding diseases such as encephalitis, alcoholism, neurosyphilis, lead poisoning, hyperthyroidism, insomnia, epilepsy, anxiety disorder, antisocial personality disorder and histrionics have been put forward by different researchers, and it has been written that it causes a personality change in a tenth depending on the disease he has had. These diseases were evaluated in the light of ancient sources for Caligula.

Ancient writers, from whom we learned about the period, saw historiography not as a "science" as in the Hellenes, but as a "part of politics". Due to the fact that these historians who wrote works were members of the Senate and aristocrats, it gave rise to the idea of questioning the accuracy of the works they gave. Antique writers, almost all of whom wrote negatively about Caligula, and the ideas of today's modern writers were evaluated, opposing ideas were compared and their accuracy was questioned. Diseases and "madness" attributed to Caligula were tried to be explained in line with this information. While the first thing that comes to mind when talking about history is the political events of the period, the dimensions of being human, the events experienced, the scope of the diseases they had, and their reflection on their psychology were discussed..